

Cibrân Halil Cibrân'ın *Verde el-Hânî* Adlı Hikâyesinin Arapçadan ve Ara Dil İngilizceden Türkçeye Çevirilerinin İncelenmesi

Examining the Translations of Kahlil Gibran's Short Story "Wardé Al-Hani" From Arabic to Turkish With English as an Interlanguage

Mesut KÖKSOY¹

¹Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya, Türkiye

ORCID: M.K. 0000-0001-9801-4854

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Mesut Köksöy (Dr. Öğr. Üyesi),
Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya, Türkiye
E-posta: mkoksoy@selcuk.edu.tr

Başvuru/Submitted: 02.02.2023

Revizyon Talebi/Revision Requested:
11.03.2023

Son Revizyon/Last Revision Received:
11.03.2023

Kabul/Accepted: 28.03.2023

Atıf/Citation: Köksöy, Mesut. "Cibrân Halil Cibrân'ın *Verde el-Hânî* Adlı Hikâyesinin Arapçadan ve Ara Dil İngilizceden Türkçeye Çevirilerinin İncelenmesi." *Şarkiyat Mecmuası - Journal of Oriental Studies* 42 (2023), 213-246. <https://doi.org/10.26650/jos.1246879>

ÖZ

Arap yazarların birçok eserinin Türkçeye çevirisi Batı dillerine çevirisinden çok sonra gerçekleşmiştir. Bu nedenle son yıllara kadar bazı meşhur Arap yazarlara ait eserlerin Türkçeye ilk çevirileri İngilizce çevirileri üzerinden yapılmıştır. Cibrân Halil Cibrân'ın *Verde el-Hânî* adlı hikâyesinin yer aldığı *el-Ervâhu'l-Mutemerride (Asi Ruhlar)* adlı hikâye koleksiyonu da Türkçeye ilk kez ara dil İngilizce üzerinden çevrilen eserlerdendir. Diğer taraftan kaynak metne hâkim olmadan ara dil üzerinden yapılan bir çeviride önemli düzeyde kaybın yaşanılması kaçınılmazdır. Bu çalışmada ara dil üzerinden yapılan bir tercümedeki kayıpların boyutunu tespit edebilmek için Cibrân'ın *Verde el-Hânî* adlı hikâyesinin Arapça metni, Arapçadan Türkçeye, Arapçadan İngilizceye ve ara dil İngilizceden Türkçeye çevirileri çeviri stratejileri ve çevirideki kayıplar bakımından karşılaştırılmıştır. İlk bölümde incelenen çeviri stratejileri ödünç alma, öykünme, birebir, yer değiştirme, düzenleme, eşdeğerlilik, uyarlama, çıkarma ve eklemelerdir. İnceleme sonucunda Arapçadan Türkçeye yapılan çeviride bu stratejilerin başarılı bir şekilde uygulandığı ancak ara dil çevirisine bağlı kalınarak yapılan çevirilerin doğrudan yapılan çeviri kadar hedef dile uyumlu olmadığı görülmüştür. Ayrıca ara dil çevirisinde uygulanan stratejiler bilinmeden yapılan müdahaleler anlamın bozulmasına neden olmuştur. İkinci bölümde ara dil üzerinden yapılan çevirideki kayıplar incelenmiştir. Bu kayıplar ara dil çevirisinde yapılan hatalar ile ara dil çevirisinde kullanılan kelimelerin Türkçeye ikinci anlamı ile çevrilmelerinden kaynaklanmıştır. Ayrıca ara dile doğru bir şekilde çevrilmiş birçok ifadenin ise ara dil üzerinden Türkçeye hatalı veya eksik çevrildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Cibrân, *Verde el-Hânî*, Çeviri Stratejileri, Ara Dil

ABSTRACT

Many works by Arab authors were translated into Turkish long after being translated into Western languages. Thus, the first translations of works by some famous Arab writers into Turkish were made just recently using the English translations. The story collection named *al-Arvâh al-Mutamarrida*

(Spirits Rebellious), which includes the short story "Wardé al-Hani" by Gibran Kahlil Gibran, is one of the works to be translated into Turkish for the first time from English as an interlanguage. Meanwhile, experiencing a significant loss when translating through an interlanguage is inevitable without having a good grasp of the source text. This study compares the Arabic text of Gibran's short story "Wardé al-Hani" and its translation from Arabic to Turkish, from Arabic to English, and from English to Turkish in terms of translation strategies and translation losses in order to determine the extent of the losses that occur when translating using an intermediate language. The translation strategies examined in the first section involve borrowing, calque, literal, transformation, modulation, equivalence, adaptation, omission, and addition. As a result of the examination, these strategies are seen to have been applied successfully in the translation from Arabic to Turkish, while the translations made by adhering to an interlanguage translation were not as compatible with the target language compared to the direct translation. In addition, the interventions made without knowing the strategies applied in interlanguage translation distorted the meaning. The second part of the study examines the losses that occur in the translation made through English as an interlanguage. These losses were caused by the mistakes made in the English translation by translating words to Turkish using a secondary meaning. In addition, many expressions that had been translated correctly into English were seen to have been incorrectly or incompletely translated to Turkish in the interlanguage translation

Keywords: Arabic, Gibrân, Wardé al-Hani, Translation Strategies, Interlanguage

EXTENDED ABSTRACT

Many works by Arab writers who'd become famous in Western countries, such as Gibran Kahlil Gibran, Naguib Mahfouz, and Nawal el-Saadawi ended up being translated into Turkish for the first time using the English translations. The story collection named *al-Arvâh al-Mutamarrida* (Spirits Rebellious), which includes the short story "Wardé al-Hani" by Gibran Kahlil Gibran, is one of the works to be translated into Turkish for the first time from English as an interlanguage. While difficulty is had in providing equivalence between the two languages, losses will inevitably be experienced when translating a work into a second target language through an interlanguage.

In this context, this study comparatively examines the text of the Arabic short story by Gibran Khalil Gibran "Wardé al-Hani" and its translations from Arabic to Turkish, from Arabic to English, and from Arabic to English then to Turkish as an interlanguage in terms of translation strategies and losses in translation in order to determine the losses that occurred when translating using the interlanguage. By including the English translation of the story in the comparison, the study also attempts to determine the extent to which the losses that occurred when translating through the interlanguage were due to the English translation.

As a result of investigating the examples included in the study, translation strategies were seen to have been used effectively and successfully when translating directly to Turkish from the source text, apart from the words that were omitted using the omission strategy, a technique that is used to emphasize meaning. In addition, some translation strategies could not be used when translating through the interlanguage, while other strategies were adhered to in the interlanguage translation. A second intervention was also observed to have been

made after the application of the strategies in the intermediate language translation was seen to have distorted the meaning. The most important reason for this was the lack of checking the translation against the text in the source language. When examining the strategies applied in the translations, the following findings have been reached:

The borrowing strategy was implemented in many places when translating from Arabic to Turkish (A-T). Meanwhile, the translation using English as an interlanguage to Turkish (A-E-T) necessarily adhered to the translation from Arabic to English (A-E), because the borrowing strategy cannot be used in the absence of a direct translation from the source text. Arab and Turkish societies have had religious and cultural interactions for centuries. For this reason, the meanings of some words were not seen to have been fully met by translating using English as an interlanguage instead of borrowing the words that had already settled into Turkish.

The calque strategy was applied in all translations. However, translations were seen to be made with metaphorical meanings instead of calque, especially regarding metaphorical expressions in the A-T. However, some expressions in the A-E in which the calque strategy had been applied were seen to have been translated incorrectly in the A-E-T.

Because the literal strategy is a difficult strategy to implement in literary texts, this strategy was seen to be less used compared to other strategies in the A-T and A-E translations. In addition, many of the literal translations were seen to have changed or distorted meanings in the A-E-T.

The transformation strategy was also one of the strategies applied in the translations examined in the study. While this strategy had been successfully applied, and the meanings of the expressions had been preserved in the A-T and A-E translations, significant losses and differences were seen to have occurred in some of the A-E-T translations as a result of the interventions that were made.

Because the modulation strategy provides flexibility to translators with regard to literary texts, this strategy was seen to have been used in the translations examined in the study. The modulation strategy was preferred more in the A-T than in the A-E translations. In the A-E-T translations, however, most of the places where this strategy had been applied were observed to have adhered to the A-E translations, while some expressions had been translated incorrectly.

The equivalence strategy was an important strategy in terms of translating stereotyped expressions that would have disrupted the harmony and fluency of the text if the expressions had been translated with their equivalents in the target language. While this strategy was seen to have been successfully implemented by translators who are fluent in both languages with regard to the A-T translation, this strategy could not be implemented in the A-E-T translation as it had adhered to the interlanguage translation and the fluency that had been offered by the equivalence strategy in the A-T translation was not at the same level in the A-E-T translation. In addition, some of the expressions that were translated by applying the equivalence strategy in the A-E translation transformed into meanings different from the source text when translated into a third language in the A-E-T translation.

Similar to the equivalence strategy, the adaption strategy can also be applied by a translator who has a good grasp of the source and target languages. For this reason, some expressions the author used in source text had been successfully adapted to the target language using the adaptation strategy in the A-T translation. In the A-E-T translation, the intended meanings and styles in source text could not always be properly reflected due to the literal translation strategy having being implemented for these expressions in the A-E translation. In addition, many expressions that occurred in the A-E translation were seen to have changed and been translated incorrectly in the A-E-T translation.

The omission strategy was seen to have been used for longer phrases and repeated expressions in the translations examined in the study. In addition to the expressions that could not be preserved in the A-E-T translation due to the omission strategy applied in the A-E translation, some words were also observed to have not been included when using the omission strategy applied to the A-E-T translation. Meanwhile, the adding strategy was seen to have been used more in the A-T translation compared to the A-E and A-E-T translations in order to beautify expressions and expand upon the more closed expressions from the source text.

In addition to the losses detected in the translation strategies, many erroneous translations and losses of meaning were detected in the A-E-T interlanguage translation. These losses are discussed under two sections: 1) losses arising from the A-E translation and 2) other errors. When considering the losses caused by the A-E translation, apart from some expressions having been translated incorrectly in the A-E translation, the meanings of words used in the A-E translation had been translated using secondary meanings in Turkish for the A-E-T interlanguage translation. When looking at the errors that had not been caused by the A-E translation, many of the correctly translated expressions in the AET were seen to have been incorrectly or incompletely translated in the A-E-T translation.

Giriş

Çeviri, bir metnin anlamını başka bir dile yazarın metinde kastettiği şekilde dönüştürmektir.¹ Günümüze ulaşan en eski çeviriler, Yunanca edebî eserlerin Latinceye çevirileridir.² Araplarda çeviri faaliyetlerine bakıldığında ilk dönem çeviri faaliyetleri çoğunlukla antik Yunan uygarlığına ait ilmî eserlerin yanında Hintçe ve Farsça edebî eserlerin Arapçaya çevrilmesini oluştuyordu.³

Modern dönemde ise başta Mısır olmak üzere Osmanlı Devleti'nde yurtdışına eğitim için gönderilen öğrenciler tarafından yapılan çeviri faaliyetleri modern edebiyatın gelişmesinde en önemli etken olmuştur. Batı dillerinden Arapçaya çevrilen ilk eser Rifâ'a Râfi' et-Tahtâvî tarafından çevrilen Fenelon'a ait *Telemak* adlı eserdir.⁴ Yusuf Kâmil Paşa tarafından Arapça tercümesi üzerinden Türkçeye çevrilen ve 1859 yılında yayımlanan Fenelon'a ait *Telemak* adlı eser aynı zamanda Arap harfli olarak Türkçeye çevrilen ilk romandır.⁵

Ancak modern dönem Arap yazarlarına ait birçok eserin Türkçeye çevirisi Batı dillerine çevirisinden çok sonra gerçekleşmiştir. Bu nedenle Cibrân Halil Cibrân, Necîb Maḥfûz ve Nevâl es-Sa'dâvî gibi Batı ülkelerinde meşhur olmuş Arap yazarların birçok Arapça eseri Türkçeye ilk defa İngilizce çevirileri üzerinden çevrilmiştir.

Diğer taraftan çevirmenin kaynak ve hedef dil arasındaki yapısal ve kültürel farklılıklara hâkim olması yanında edebî eseri hedef dile aynı üslupla aktarabilecek kadar anlatım kabiliyetine sahip olması gerekir. İki dil arasında bu eşdeğerliliğin sağlanması zor bir durumken, ara bir dil üzerinden eserin ikinci bir hedef dile çevrilmesi ile çeviride kayıpların yaşanması kaçınılmaz bir durumdur. Kaynak metne hâkim olmadan ara dile yapılan bir çeviride kullanılan çeviri stratejilerini bilmek mümkün değildir. Diğer taraftan bir kelime birden çok anlama gelebilmektedir. Bu nedenle ara dile yapılan çeviride tercih edilen kelimenin ikinci hedef dile kaynak metinde kastedilenden farklı bir anlamı ile çevrilme ihtimali vardır.

Bu kapsamda ara dil üzerinden yapılan bir çevirideki kayıpları tespit etmek için bu çalışmada Cibrân Halil Cibrân'ın *Verde el-Hânî* adlı hikayesinin Arapça aslından ve ara dil İngilizce üzerinden Türkçeye yapılan iki çevirisi, çeviri stratejileri ve çevirideki kayıplar bakımından karşılaştırmalı incelenmiştir.

Arapçadan Türkçeye ara dil üzerinden yapılan çevirideki kayıplar hakkında Necîb Maḥfûz'un *Yevme Kutile 'z-Za'im* adlı eserinin Arapça ve İngilizceden Türkçeye yapılan çevirileri 2018 yılında Musa Yıldız ve Gülfem Kurt tarafından hazırlanan makalede ve Corci Zeydân'ın *Selahaddin Eyyûbî* adlı eserinin Arapça ve İngilizceden Türkçeye yapılan çevirileri 2020 yılında Sadiye İlhan tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde incelenmiştir.⁶ Bahsi geçen

1 Peter Newmark, *A Textbook of Translation*, (New York: Prentice Hall Yayınevi, 1988), 5.

2 Mine Yazıcı, *Çeviribilim Temel Kavram ve Kuramları*, (İstanbul: Multilingual Yayınevi, 2005), 30.

3 M. Hakkı Suçin, "Arapça Çeviride Sözcük ve Kalıplaşmış İfadeler Düzeyinde Genel Eşdeğerlik Sorunları", (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2004), 9.

4 A. Kazım Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, (Konya: Çizgi Yayınevi, 2015), 3.

5 Zeynep Tek, Tülin Arslan ve Emine Zeytinlu, "Batılılaşma Dönemi Doğu Edebiyatında "Les Aventures de Telemaque, Fils D'ulysse" in Serüveni: Türkçe, Arapça ve Farsça Örneği", *DTCF Dergisi* 61/1 (2021): 241, 247.

6 Musa Yıldız ve Gülfem Kurt, "Çeviride Kayıplar Sorunu: Necip Mahfuz'un Yevme Kutile 'z-Za'im Adlı Eserinin

çalışmalardan farklı olarak bu çalışmadaki karşılaştırmada hikayenin İngilizce çevirisine de yer verilerek ara dil İngilizce üzerinden Türkçeye yapılan çevirideki kayıpların ne derece İngilizce çevirisinden kaynaklı olduğu da tespit edilmeye çalışılmıştır.

Cibrân Halil Cibrân ve *Verde el-Hânî* Adlı Hikayesi

Cibrân Halil Cibrân, 1883 yılında Lübnan'da Mârûnî Hristiyan bir ailede doğmuştur. 1895 yılında annesi ile Amerika'ya taşındı. 1897-1902 yılları arası Beyrut'ta eğitimine devam etti. 1920 yılında Amerika'da Mihâil Nu'ayme ve diğer mehcer yazarları ile er-Râbîţatu'l-Kalemiyye derneğini kurdu. 1931 yılında vefat etti ve Beyrut'ta defnedildi. Cibrân, başta *The Prophet* adlı romanı olmak üzere çok sayıda İngilizce roman ve mektup yazmıştır. Onun Arapça *el-Mûsikâ, el-Ecnihatu'l-Mutekessire, Dem'a ve İbtisâme, el-Mevâkib, el-'Avâşif ve el-Bedâ'i ve 't-Tarâ'if* adlı eserleri vardır.⁷

Cibrân'ın *Verde el-Hânî* adlı hikayesi 1908 yılında Newyork'ta el-Mehcer gazetesinde yayımlanan *el-Ervâhu'l-Mutemerride (Asi Ruhlar)* adlı hikâye koleksiyonunda yer almaktadır. Koleksiyondaki diğer hikâyeler *Şarâhu'l-Kubûr (Kabirlerin Çılgılığı), Mađca'u'l-'Arûs (Gelinin Yatağı)* ve *Halil el-Kâfir (Kâfir Halil)*'dir.

Cibrân, küçük yaşlardan itibaren gelenek ve dogmalara baş kaldırmış bir yazar olarak bilinmektedir. Ayrıca Orta Doğu'daki toplumların ve kilisenin kadın konusundaki ikiyüzlü tutumunu eleştirmiştir. Birçok dinin öğretileri ile felsefecilerin düşüncelerinden etkilenen Cibrân'ın bu eleştirel yaklaşımı Arap edebiyatına yeni bir üslup getirmiştir. Cibrân'ın bu üslubu okuyucuda bir katharsis⁸ deneyimi oluşturmaktadır.⁹

el-Ervâhu'l-Mutemerride adlı eserin başlığının da yansıttığı üzere dört farklı hikâyede toplum tarafından isyankar olarak görülen dört farklı karakter sunulmaktadır. *Verde el-Hânî* adlı hikâyede zengin ve yaşlı Reşit Numan Bey ile sevmeden evlenen ancak daha sonra genç ve fakir birisine âşık olması sonucu kocasını terk eden *Verde el-Hânî* adlı bir kadının dramı anlatılmaktadır.

Cibrân, hikâyeye önce ihanete uğrayan Reşid Numan Bey'in düşüncelerine yer vererek başlamaktadır. Ardından toplum tarafından din ve kanuna karşı gelmesi nedeniyle hain ve günahkâr görülen *Verde el-Hânî*'nin karı-koca sayılsalar bile sevmediği halde parası için arzularını tatmin etmesine razı olduğu bir adamla ikiyüzlü bir şekilde kalmasının mı yoksa

Arapça ve İngilizceden Türkçeye Çevirisi ile Arapça Kaynak Metninin Karşılaştırılmalı Bir İncelemesi", *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 25 (2018): 1-34; Sadiye İlhan, "Corci Zeydân'ın 'Selahaddin Eyyûbî' Adlı Romanının Arapça ve İngilizceden Türkçeye Yapılan Çevirilerindeki Kayıplar", (Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2020).

7 Kenan Demirayak, "Cibrân Halil Cibrân", *DİA*, c. Ek-1, (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 259-62.

8 Katharsis: Antik Yunan kültüründe tragedya ile seyirci ruhunun özgürlük ve tarafsızlığa kavuşarak arınması anlamında kullanılan bir terimdir. Ayrıca bkz: Hüseyin Yazıcı, "Cibrân Halil Cibrân'da Katharsis", *Şarkiyat Mecmuası*, 41 (2022): 219.

9 Hüseyin Yazıcı, "Mizacı ve Düşünceleri Arasında Çırpınan Bir Şahsiyet: Cibrân Halil Cibrân Öncesi Orta Doğu'ya Kısa Bir Bakış", *Şarkiyat Mecmuası*, 13 (2008): 140-42; Yazıcı, "Cibrân Halil Cibrân'da Katharsis", 218-19.

mutsuz bir kadının zorla evlendirildiği kocasını terk ederek maddi karşılık beklemeden sevdiği kişiyle yaşamayı tercih etmesinin mi hainlik ve günah olduğu düşüncesine yer vermektedir. Ayrıca gelenek ve kanunlara göre meşru yaşasalar bile aynı toplumdaki zengin kişilerin ikiyüzlülük ve günahlarla dolu hayatlarını da gözler önüne sermektedir.

Eser ilk olarak 1946 yılında A. R. Ferris tarafından İngilizceye çevrilmiştir.¹⁰ H. M. Nahmad tarafından 1949 yılında İngilizceye yapılan çevirisi Alfred A. Knopf Yayınevi tarafından basılmıştır. Çalışmada bu baskı Aİ (Arapça-İngilizce) kısaltması ile gösterilmiştir. Eserin Türkçeye ilk tercümesi H. M. Nahmad'ın İngilizce çevirisi üzerinden Feyza Karagöz tarafından yapılmıştır ve 1998 yılında Anahtar Kitaplar Yayınevi tarafından basılmıştır. Çalışmada bu baskı AİT (Arapça-İngilizce-Türkçe) kısaltması ile gösterilmiştir. Eserin Muammer Sarıkaya ve Eyyüp Tanrıverdi tarafından Arapça aslından yapılan çevirisi 2001 yılında Kaknüs Yayınevi tarafından basılmıştır. Çalışmada bu baskı AT (Arapça-Türkçe) kısaltması ile gösterilmiştir. Eserin Arapça metni için 2017 yılında Hindawi yayınları tarafından basılan baskısı kullanılmış ve KM (Kaynak Metin) kısaltması ile gösterilmiştir.

Eserin ilerleyen yıllarda İngilizce çevirisi üzerinden Türkçeye çok sayıda çevirisi yapılmıştır. Eserdeki *Şarâhu'l-Kubûr (Kabirlerin Çılgılığı)* adlı hikâye Rahmi Er ve Sevim Özdemir tarafından Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Feyza Karagöz, aynı zamanda Cibrân'ın *The Madman, The Forerunner, Sand and Foam, Thoughts and Meditations, The Earth Gods ve Lazarus and A Smile* adlı İngilizce eserleri yanında *Dem'a ve ibtisâme* ve *Resâ'ilu'l-Cibrân* adlı Arapça eserlerini İngilizce çevirileri üzerinden Türkçeye çevirmiştir.¹¹

Çeviribilim ve Çeviri Stratejileri:

Çeviribilim, diğer bilim dallarına kıyasla oldukça genç bir bilim dalıdır ve diğer bilim dallarında olduğu gibi teori ve bulgular üzerinden gelişimini devam ettirmektedir.¹²

Çeviri sorunlarını ilk ele alan ve ilk çeviri kuramlarını ortaya atan MÖ 55 tarihinde yazdığı *De Oratore* adlı eseri ile Cicero olmuştur.¹³ Arap âlimleri de çeviriye dair değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Yuhannâ b. Bıtrîk ve İbn Nâime el-Hımsî gibi ilk dönem çevirmenlerin birebir çeviri stratejisine bağlı kalması ve okuyucunun beklentisini karşılayamaması, gerek el-Câhiz gibi dönemim âlimleri gerekse sonraki dönem âlimleri tarafından eleştirilen bir husus olmuştur.¹⁴ İbn Meymun'un sözdiziminden ziyade, cümlenin anlamını takip etmesini önerdiği çevirmen Samuel b. Tibbon, Aristo'nun kitabının çevirisinde Huneyn b. İshâk'ın bu yöntemi uyguladığını ifade etmiştir.¹⁵

10 Demirayak, "Cibrân Halil Cibrân", 262.

11 Büşra Gökteş, "1990-2008 Yılları Arası Arapçadan Türkçeye Yapılan Edebi Eser Çevirileri Üzerine Bir İnceleme", (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011), 51, 54-55, 57, 59-60.

12 Mark Shuttleworth, *Dictionary of Translation Studies*, (New York: Routledge Yayınevi, 2014), 183; Mona Baker, *In Other Words, a Coursebook on Translation*, (New York: Routledge Yayınevi, 2001), 4; Yazıcı, *Çeviribilim Temel Kavram ve Kuramları*, 21.

13 Yazıcı, *Çeviribilim Temel Kavram ve Kuramları*, 30,35.

14 Suçin, "Arapça Çeviride Sözcük ve Kalıplaşmış İfadeler Düzeyinde Genel Eşdeğerlik Sorunları", 7, 13; Muammer Sarıkaya, "el-Cahiz'dan es-Safedi'ye Çeviri Teorisi", *Bilimname*, 3 (2003): 144.

15 Muhittin Macit, "Tercüme Hareketleri", *DİA*, c. XXXX, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 502.

Bir metnin başka bir dile birebir çevrilmesi, aynı yazar tarafından yapılsa dahi oldukça zor bir iştir. Örneğin Muhammed Heykel, 1983 yılında Mısır başkanı Enver Sedat suikastını konu aldığı *Autumn of Fury* adlı İngilizce bir roman kaleme almış, daha sonra *Harîfu'l-Ğadab* adıyla romanı Arapçaya kendisi tercüme etmiştir. Yazarı tarafından Arapçaya tercüme edilen bu eser, aslından daha detaylı ve uzun olmuştur.¹⁶

Çevirmen, yazarın kastettiği anlamı hedef dile eşdeğer bir şekilde aktarmak için doğrudan veya dolaylı çeviri stratejilerinden faydalanabilir. Örneğin Yusuf Kâmil Paşa, *Telemak*'ın çevirisinde okuyucu tarafından yadırganacağı endişesi ile Yunan mitolojisine dair çoktanrılı bölümleri çıkarmış ve tanrıça kelimesini peri şeklinde çevirerek kültürel uyarlama stratejisi uygulamıştır.¹⁷ Ancak çevirmenin bu stratejilerden faydalanmasıyla birlikte dil ve kültüre ait etkenler nedeniyle çeviride eşdeğerliliği sağlayıp sağlayamadığı hususu ise göreceli bir durumdur.¹⁸

19. yüzyılın ikinci yarısında hızla gelişen çeviribilim çalışmaları, temel olarak kaynak dil ile hedef dil arasındaki işlevsel yönün incelendiği ürün merkezli yaklaşım ve çeviri esnasında meydana gelen işlemlerin incelendiği süreç merkezli yaklaşımdan oluşmaktadır.¹⁹ Ürün merkezli yaklaşıma örnek olarak Mona Baker *In Other Words, a Coursebook on Translation* adlı eserinde çevirideki eşdeğerliği kelime, birden çok kelime, dilbilgisel, metinsel ve faydasal eşdeğerlik açısından ele almıştır.²⁰

Süreç merkezli yaklaşımda ise çevirmenin faydalandığı stratejiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu stratejilerin temelinde, çevirinin birebir mi yoksa serbest mi olması gerektiği hakkında, milattan önceki tarihlerden bu yana devam eden tartışma yer almaktadır. Genellikle kaynak dil odaklı tercümede birebir veya yapısal tercüme stratejisi takip edilirken, hedef dil odaklı tercümede serbest tercüme stratejileri takip edilmektedir.²¹ Çeviribilimciler tarafından metindeki bütün unsurları ele alan stratejiler yanında atasözü ve deyimler gibi belirli unsurları ele alan stratejiler de ortaya konulmuştur.²²

Bu çalışmada Jean-Paul Vinay ve Jean Darbelnet, Paul Newmark ve Mona Baker tarafından tanımlanan ve doğrudan ile dolaylı olarak iki ana kategoriye ayrılan şu çeviri stratejileri incelenmiştir:²³

16 Baker, *In Other Words, a Coursebook on Translation*, 237.

17 Tek, Arslan ve Zeytinli, "Batılılaşma Dönemi Doğu Edebiyatında "Les Aventures de Telemaque, Fils D'ulyse" in Serüveni: Türkçe, Arapça ve Farsça Örneği", 242.

18 Baker, *In Other Words, a Coursebook on Translation*, 6.

19 Susan Bassnett, *Translation Studies*, 3. bs, (New York: Routledge Yayınevi, 2002), 17-18.

20 Baker, *In Other Words, a Coursebook on Translation*.

21 Newmark, *A Textbook of Translation*, 45.

22 Baker, *In Other Words, a Coursebook on Translation*, 71-78; M. İsmail Dönmez, "Orhan Pamuk'un Sessiz Ev Romanındaki Atasözü ve Deyimlerin Arapça Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi", *Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art* 3/1 (2018): 21-23; Yusuf Bildik, "Mustafa Kutlu'nun 'Ya Tahammül Ya Sefer' Adlı Hikâyesinin Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 23/42 (2022): 404-5.

23 Jean-Paul Vinay ve Jean Darbelnet, *Comparative Stylistics of French and English, a Methodology for Translation*, çev. Juan C. Sager ve M. J. Hamel, (Amsterdam: John Benjamins Yayınevi, 1995), 30-40; Newmark, *A Textbook*

Doğrudan Çeviri Stratejileri

Ödünç Alma (Borrowing): Kaynak dildeki kelimenin hedef dile aynı şekilde aktarılmasıdır. Çeviri stratejileri içerisinde en basit stratejiyi oluşturmaktadır. Çoğu durumda ödünç alınan kelimeler, hedef dile daha önceden ödünçleme yoluyla yerleşmiş kelimelerdir ki bu kelimelerin dile yerleşmesi çeviri aracılığı ile olmaktadır. Diğer taraftan çevirmen, hedef dile yerleşmemiş kelimeler için de biçimsel bir etki oluşturmak için ödünçleme yöntemine başvurabilir.

Öykünme (Calque): Öykünme, ödünçleme stratejinin farklı bir türüdür. Ödünçleme stratejisinde bir kelime ödünç alınırken, öykünme stratejisinde ya yapısal ya da sözcüksel olarak bir tamlama veya ifadenin hedef dile birebir şekilde aktarımı yapılmaktadır.

Birebir/Yapısal (Literal): Kaynak dildeki metnin sözdizim yapısının birebir korunarak hedef dile aktarılmasıdır. Lafzî, kelimesi kelimesine veya yapısal ifadeleri ile de tanımlanan bu stratejide çevirmen metne sadık kalarak herhangi bir değişikliğe başvurmaz.

Dolaylı Çeviri Stratejileri

Yer Değiştirme (Transposition): Kaynak dildeki metnin, anlamı bozulmayacak şekilde sözdizimsel/yapısal değişiklikler yapılarak hedef dile aktarılmasıdır. Yer değiştirme stratejisi ile çevirmen metni hedef dile daha edebî bir şekilde aktarma imkânı elde etmesi yanında bazı dillerde çevirmen hedef dilin yapısı gereği yer değiştirme stratejisine başvurmak zorunda kalmaktadır.

Düzenleme (Modulation): Kaynak dildeki metnin, anlam karşılanacak şekilde farklı bir açıdan yaklaşarak ve yeniden düzenlenerek hedef dile aktarılmasıdır. Bu strateji ile her iki dile de hâkim olan çevirmen, yazarın vermek istediği ifadeyi hedef dildeki okuyucunun en iyi anlayacağı şekle dönüştürmektedir.

Eşdeğerlilik (Equivalence): Kaynak dildeki deyim, atasözü ve basmakalıp ifadelerin çevirisi yerine, hedef dilde var olan eşdeğer ifadeler ile çevirisinin yapılmasıdır.

Uyarlama (Adaptation): Kaynak dildeki bir durumun veya ifadenin, hedef dilde eşdeğer karşılığının bulunmaması veya birebir çevrilmesi halinde anlaşılmayacak olması nedeniyle, eşdeğer yeni bir ifade oluşturularak çevirisinin yapılmasıdır.

Çıkarma (Omission/Reduction): Kaynak dildeki metinde yer alan söz öbeği veya tamlamaların çevirmen tarafından eksiltilerek aktarılması veya yinelenen bir ifadenin çıkarılmasıdır.

Ekleme (Expansion): Kaynak dildeki metinde bulunmayan bir kelime veya ifadenin anlamı pekiştirmek veya daha açık hale getirmek amacıyla çevirmen tarafından hedef dile eklenmesidir.

1. Çevirilerin Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi

1.1. Ödünç Alma

Kaynak metinden doğrudan tercüme yapılmadığı bir durumda ödünç alma stratejisinin kullanılması mümkün değildir. Yüzyıllardır çok yakın dinî ve kültürel etkileşimde bulunmuş

Arap ve Türk toplumu için Türkçeye yerleşmiş kelimelerin AT'de ödünç alındığı ancak AİT'de İngilizce üzerinden çeviri nedeniyle KM'deki bazı ifadelerin tam karşılığının sağlanamadığı görülmektedir.

Örnek 1

KM (s. 13)	كأنه رأى أمامه عفرينًا
AT (s. 9)	bir ifrit görmüş gibi
Aİ (s. 7)	as one seeing before him an evil spirit
AİT (s. 13)	kötü ruh görmüş biri gibi

KM'de kullanılan عفریت ('ifrit) kelimesi Arap kültüründe azgınlıkta en aşırıya giden ruhani varlık olarak tanımlanmaktadır.²⁴ Bu kelime AT'de ödünç alınırken, AİT'de “evil spirit” ifadesinin karşılığı olarak “kötü ruh” şeklinde çevrilmiş ancak yazarın vermek istediği dehşet vurgusu tam yansıtılamamıştır.

Örnek 2

KM (s. 13)	هل بإمكان هذا الوجه الشفاف أن يستر نفسًا شنيعة؟
AT (s. 10)	şeffaf yüzünün altında iğrenç bir kişiliği gizleyebilir mi?
Aİ (s. 9)	Is it possible his transparent face should conceal an ugly soul?
AİT (s. 15)	Bu açık yüzün arkasında çirkin bir ruh gizleniyor olması mümkün mü?

شفاف (şeffaf) sıfatı KM'de mecazî olarak “içi dışı bir” anlamında kullanılmıştır. Türkçeye yerleşmiş bir kelime olarak AT'de ödünç alınmıştır. Aİ'de bu sıfatın İngilizce karşılığı olan “transparent” kelimesi kullanılmasına rağmen AİT'de mecazî anlamı karşılamayan “açık” şeklinde çevrilmiştir.

Örnek 3

KM (s. 14)	بالمَدّ والجزر
AT (s. 11)	met-cezirle
Aİ (s. 9)	with ebb and flow
AİT (s. 16)	gelgitlerle

KM'de geçen المَدّ والجزر (el-medd ve'l-cezr) ifadesi Türkçeye yerleşmiş bir ifade olmakla beraber Türkçe karşılığı olan “gelgit” kelimesi de yaygın olarak kullanılmaktadır. AT'de ödünç alma stratejisinin tercih edildiği görülürken, AİT'de Türkçe karşılığı kullanılmıştır.

Örnek 4

KM (s. 14)	بصوت يحاكي نغمة الناي رقةً
AT (s. 11)	ney ezgisini andıran ince bir sesle
Aİ (s. 10)	in a voice in which were the clear notes of a flute
AİT (s. 16)	bir flütten çıkan duru notalara benzeyen sesiyle

24 Ali Erbaş, “İfrit”, *DİA*, C. XXI, (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 517.

نای (nây) kelimesi Farsça kökenli bir kelime olarak Arapça ve Türkçeye yerleşmiştir. Bu nedenle AT’de ödünç alınırken, AİT’de ise İngilizce çevirisindeki kelime olan “flüt” kelimesi ödünç alınmıştır. Ancak flüt, mistik bir üsluba sahip Cibrân tarafından özellikle kullanılan ve tasavvufta mecazî olarak insana benzetilen ney çalgısının eşdeğerini karşılamamaktadır.

Örnek 5

KM (s. 17)	ذَرَّةٌ مِنْ تِلْكَ الْمَحَبَّةِ الْعَذِيبَةِ الَّتِي تَمَلَأُ صَدْرَ رَفِيقَتِهِ
AT (s. 16)	kendi karısının kalbini dolduran tatlı sevginin bir zerresinin
Aİ (s. 18)	one grain of the love and sweetness filled the heart of his companion
AİT (s. 26)	içlerinde eşe karşı duyulan bir kıvrıntı bile sevgi ve tatlılık

ذَرَّةٌ (zerre) kelimesi duyu organlarıyla algılanabilen maddenin en küçük biçimi için kullanılan bir terimdir.²⁵ Türkçeye yerleşmiş bir kelime olarak AT’de ödünç alınmıştır. AİT’de verilen “kıvrıntı” kelimesinin “zerre” kelimesine yakın bir anlamı olmasına rağmen metindeki vurguyu tam karşılamamıştır.

Örnek 6

KM (s. 17)	النوافذ البلورية
AT (s. 16)	billur pencere
Aİ (s. 18)	the glass windowpanes
AİT (s. 26)	vitraylar

KM’de geçen ve ödünç kullanılan sıfatlardan biri de “kristal, cam” anlamına gelen بِلُّور (billûr) kelimesidir. Türkçeye yerleşmiş bir kelime olarak AT’de ödünç alınmıştır. Aİ’de bu kelime “glass” olarak çevrilmesine rağmen AİT’de “boyalı cam” anlamındaki “vitray” kelimesi ile farklı bir anlama dönüşmüştür.

Örnek 7

KM (s. 18)	فاستأثرت بأمواله وأملاكه
AT (s. 17)	onun malını, mülkünü eline geçirdi
Aİ (s. 19)	she got his wealth and property
AİT (s. 28)	servete ve güce kavuştu

Ödünç alma stratejisine güzel bir örnek olarak KM’de çoğulları kullanılan “mal” ve “mülk” kelimelerin AT’de ödünç alınmasıdır. Arapçada “mâl” kelimesi çoğunluklu para anlamında kullanılırken, Türkçede daha geniş olarak sahip olunan eşya anlamında kullanılmaktadır. Bununla beraber “mal ve mülk” kelimeleri eşdizim olarak Türkçede yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Aİ’de “mülk” anlamındaki “property” kelimesi kullanılmasına rağmen AİT’de kullanılan “güç” kelimesi ile anlamın bozulduğu görülmektedir.

1.2. Öykünme

Öykünme stratejisi yazarın tercih ettiği ifadelerin yansıtılması için önemli bir stratejidir.

25 Osman Demir, “Zerre”, *DİA*, c. XXXIV, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 295.

Gerek AT'de gerekse Aİ ve AİT'de bu stratejinin bazı ifadelerde uygulandığı görülürken, AT'de özellikle mecazî ifadelerde öykünme yerine mecazî anlamlarının tercih edildiği görülmektedir.

Örnek 8

KM (s. 13)	نور أحداقي
AT (s. 10)	göz bebeğimin ışığıyla
Aİ (s. 8)	the lights of my eyes
AİT (s. 14)	gözlerimin ışığını

KM'de “gözbebekleri” anlamına gelen أحداق kelimesi kullanılmıştır. AT'de bu ifade birebir verilirken, Aİ'de ve dolayısıyla AİT'de “gözler” olarak değiştirilmiştir. Ancak bu çeviri ile yazarın bu kelime ile vermek istediği hassasiyet vurgusu yansıtılmamıştır.

Örnek 9

KM (s. 15,16)	كلمة واحدة على شفتي لله... يد لله
AT (s. 10, 14)	Allah'ın iradesiyle bir tek varlık... Allah'ın kudreti
Aİ (s. 12, 15)	one word on the lips of God... the hand of God
AİT (s. 18, 22)	Tanrı'nın dudaklarında tek bir söz... Tanrı'nın eli

Bu örnekte Cibrân'ın mecaz olarak kullandığı يد لله ve شفتي لله ifadelerinin Aİ ve AİT'de öykünme stratejisi ile “Tanrı'nın dudakları” ve “Tanrı'nın eli” şeklinde birebir çevrildiği AT'de ise bu ifadelerin mecazî anlamları olan “Allah'ın iradesi” ve “Allah'ın kudreti” şeklinde çevrildiği görülmektedir. Âlimlerin çoğunluğu tarafından Kur'an'da geçen يد الله ifadesi ve bağlantılı diğer kavramların mecazî anlamları ile te'vîl edilmesi gerektiği kabul edilmektedir.²⁶ AT'de te'sîme (cisimleştirme) düşmemek için öykünme yerine mecazî anlamın verilmiş olması muhtemeldir. Ayrıca bu tercih ile bağlantılı olarak “tek bir kelime” anlamındaki كلمة واحدة ifadesi de AT'de “tek bir varlık” olarak çevrilmiştir.

Örnek 10

KM (s. 16)	مرارة الذكرى وحلاوة الخلاص والحرية
AT (s. 14)	acı anılarla özgürlük ve kurtuluşun tatlılığı
Aİ (s. 15)	the bitterness of remembrance and sweetness of freedom and delivery
AİT (s. 22)	anıların acılığıyla ve özgürlüğün ve kurtuluşun tatlılığı

KM'deki “anıların acılığı” anlamındaki مرارة الذكرى isim tamlaması Aİ ve AİT'de öykünme stratejisi ile birebir çevrilmişken, AT'de “acı anılar” şeklinde sıfat tamlaması şeklinde çevrilmiştir. Örnekteki ikinci isim tamlaması çevirilerin hepsinde birebir çevrilmiştir.

26 Y. Şevki Yavuz, “Yed”, *DİA*, c. XXXXIII, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 376.

Örnek 11

KM (s. 16)	فهم مثل كهوف الأودية الخالية يُرجعون صدى أصوات ولا يفهمون معناها
AT (s. 15)	Bu insanlar vadideki boş mağaralar gibi manasını bilmedikleri birtakım sesleri yansıtıyorlar
Aİ (s. 16)	They are like the deserted caves of the valleys that throw back voices in echo without understanding of their meaning
AİT (s. 23)	Vadideki sesleri anlamını kavramadan geri yansıtan boş mağaralar gibidirler

“Vadinin boş mağaraları” anlamındaki كهوف الأودية الخالية Aİ’de birebir çevrilmişken, AT’de “vadideki boş mağaralar” şeklinde tamlama eki yerine bulunma hal eki ile çevrilmiştir. AİT’de ise tamlama bozularak “vadideki sesler” ve “boş mağaralar” şeklinde iki ayrı sıfat tamlamasına dönüştürülmüştür.

1.3. Birebir/Yapısal

Birebir/yapısal çeviri stratejisi edebî eserlerde çok başvurulan bir strateji değildir. Bu çalışmada incelenen çevirilerde yapısal çevirinin AT ve Aİ’de sıklıkla olmasa da kullanıldığı görülmekle beraber AİT’de bu çevirilerin birçoğunun değiştirilerek ve anlamın bozularak verildiği görülmektedir.

Örnek 12

KM (s. 12)	قل لي ماذا تفعل وأين تجد الصبر والسلوان؟
AT (s. 9)	Söyle bana, ne yaparsın, sabır ve teselliği nerede bulursun?
Aİ (s. 6)	How shall you find patience and consolation?
AİT (s. 13)	Nasıl sabreder, nereden teselli bulursun?

KM’deki ifade AT’de birebir çevrilmiştir. Aİ ve ona bağlı kalan AİT’de “söyle bana ne yaparsın?” anlamındaki قل لي ماذا تفعل ifadesi atlanmış ve “nerede” anlamındaki أين soru edatı yerine “nasıl” soru edatı kullanılmıştır.

Örnek 13

KM (s. 15)	لأنني لم أقدر أن أهيه محبة قلبي لقاء كرمه
AT (s. 12)	Çünkü cömertliğine karşılık kalbimle sevedim onu
Aİ (s. 12)	For I could not give him my heart’s love against his generosity,
AİT (s. 18)	Çünkü cömertliğine karşılık ona yüreğimin sevgisini veremeyecektim.

Örnekteki cümle Aİ’de birebir çevrilirken, AİT’de “veremedim” şeklinde çevrilmesi gereken ifadenin “veremeyecektim” şeklinde geçmişte gerçekleşmesi mümkün olmayan bir olay gibi çevrilmesiyle anlam bozulmuştur. AT’de ise ifadenin birebir çeviri stratejisi yerine düzenleme stratejisi ile cümledeki anlamı karşılayacak şekilde çevrildiği görülmektedir.

Örnek 14

KM (s. 16)	جعلني رفيقة مضجعه
AT (s. 15)	beni kendisine yatak arkadaşı yaptı
Aİ (s. 16)	made me the sharer of his bed
AİT (s. 23)	yatağını benimle paylaştı

Aİ'de birebir çeviri stratejisine uyularak çevrilen ifade AİT'de düzenleme stratejisi ile değiştirilmiştir. Ancak metinde yazarın vurguladığı “gönülsüzce yatak arkadaşı yapılmı” ifadesi bozularak “yatağını paylaşma” şekline dönüştürülmüştür. AT'de ise “yatağının arkadaşı” anlamındaki رفيقة مضجعه isim tamlaması “yatak arkadaşı” şeklinde sıfat tamlaması ile verilmiş ve “kendisine” kelimesi de ifadedeki zamiri telafi için eklenmiştir.

Örnek 15

KM (s. 17)	هي منازل ينظر إليها القروي الفقير بأعين دامعة
AT (s. 16)	Bunlar fakir köylünün ağlayan gözlerle seyrettiği evlerdir
Aİ (s. 17-18)	These are the houses to which the poor villager looks with tear-filled eyes
AİT (s. 26)	Bu evlere yoksul insanlar yaşlı gözlerle bakarlar

Örnekteki cümle Aİ ve AT'de birebir çevrilmişken, AİT'de cümlelerin anlamını karşılayacak şekilde düzenleme stratejisi ile çevrildiği görülmektedir. KM, Aİ ve AT'de isim cümlesi yapısında haber konumunda olan “evler” kelimesi AİT'de fiil cümlesi yapısında “mef'ûl” konumunda çevrilmiştir.

Örnek 16

KM (s. 19)	لأن روعي أبت أن أصرف العمر كله راحة أمام صنم مخيف أقامته الأجيال المظلمة
AT (s. 19)	Çünkü ruhum bütün bir ömrü, karanlık nesillerin diktiği korkunç bir putun önünde eğilerek geçirmeyi reddetti
Aİ (s. 22)	For my spirit forbade me to pass my days in prostration before an idol raised by the dark eyes
AİT (s. 31)	Çünkü ruhum günlerimi karanlık gözlü bir put önünde yere kapanmakla geçirmemi yasakladı

KM'deki cümle AT'de birebir stratejisi ile çevrilmiştir. Aİ'de “ömrün tamamını” anlamına gelen كله العمر ifadesinin “günlerim” olarak çevrilmesi dışında birebir stratejisinin takip edildiği görülmektedir. Ancak Aİ'de “karanlık nesiller” anlamındaki المظلمة الأجيال tamlaması hatalı olarak “karanlık gözler” anlamına gelecek şekilde çevrilmiştir. Diğer taraftan Aİ'deki “karanlık gözler tarafından dikilen bir put” anlamındaki ifade AİT'de bozularak “karanlık gözlü bir put” şekline dönüştürülmüştür.

1.4. Yer Değiştirme

Anlamın korunarak cümlelerin yapısında değişiklik yapma olarak tarif edilen yer değiştirme stratejisi çevirilerde kullanılan bir diğer stratejidir. Diğer stratejilerde olduğu gibi AT ve Aİ'de

anlamın korunmasına dikkat edildiği ancak AİT’deki bazı çevirilerde önemli kayıpların olduğu görülmektedir.

Örnek 17

KM (s. 11)	الرجل الذي فيجد قلبها ... قد أعطي مجاناً لرجل آخر
AT (s. 7)	kadının ... kalbini bir başka erkeğe karşılıksız verdiğini fark eden erkek
Aİ (s. 3)	a man who... then learns her heart... is given as a gift to another
AİT (s. 9)	... o kalbin başka birine verildiğini duyan bir erkek

KM’de “kalbinin verildiğini” anlamına gelen edilgen yapıdaki *أعطي قلبها قد* ifadesi AT’de “kadının kalbini bir başka erkeğe verdiğini” şeklinde etken yapıda çevrilmiştir. Aİ ve AİT’de edilgen yapının korunduğu görülmektedir.

Örnek 18

KM (s. 12)	كيف تحيي الآمال والأمانى؟
AT (s. 9)	Umutlarını, düşlerini nasıl diriltirsin?
Aİ (s. 6)	How shall hope be revived?
AİT (s. 13)	Yaşamayı artık nasıl düşünürsün?

AT’de KM’deki cümlelerin yapısı korunmakla birlikte “umutlar ve düşler” kelimelerine zamir eklendiği görülmektedir. Aİ’de cümledeki düşler/dilekler anlamına gelen *الأمانى* kelimesi çıkarılmış ve cümle “umut nasıl diriltilecek?” şeklinde edilgen bir yapıda çevrilmiştir. AİT’de ise düzenleme stratejisi ile cümle yeniden düzenlenerek çevrilmiş ancak cümlelerin anlamı yazarın kastettiğinden farklı bir anlama dönüşmüştür.

Örnek 19

KM (s. 13)	لفظ رشيد بك الكلمات الأخيرة بصوت مخنوق متوجع، ووقف على أقدامه مرتجفاً كقصبة في مهب الريح
AT (s. 9)	Reşit bey son sözlerini acı içinde, boğuk bir sesle söylemişti. Ayağa kalktı, rüzgar önündeki kamış gibi titriyordu.
Aİ (s. 7)	Rashid bey spoke these last words in a voice strangled by pain and stood shaking like a reed in the path of the wind.
AİT (s. 13)	Raşid bey son sözlerini acıyla boğulurcasına ve rüzgarın altındaki sazlar gibi titreyen bir sesle söyledi.

KM’deki “bir kamış gibi titrer halde” anlamına gelen hâl yapısındaki *مرتجفاً كقصبة* ifadesi AT’de “kamış gibi titriyordu” şeklinde ayrı bir cümle halinde verilmiştir. Aİ’de cümledeki öğelerin yapısı korunmasına rağmen AİT’de bu hal yapısı ilk cümledeki “ses” kelimesine sıfat olarak eklenmesi ile anlam bozulmuştur. Ayrıca ikinci cümledeki “ayakta durdu” ifadesi atlanmıştır.

Örnek 20

KM (s. 13)	أهذه هي الزوجة الخائنة؟
AT (s. 11)	Yoksa kocasına ihanet eden kadın bu mu?
Aİ (s. 9)	Is this, then, the treacherous wife?
AİT (s. 15)	-

KM'de "hain eş" anlamına gelen *الزوجة الخائنة* sıfat tamlamasındaki *الخائنة* sıfatı AT'de sıra cümlesi yapısında çevrilmiş ve *الزوجة* kelimesi için "kadın" kelimesi tercih edilmiştir. AT'deki bu çevirinin Arapçaya geri çevirisi *خانت زوجها المرأة التي* şeklinde olmaktadır. Aİ'de KM'deki sıfat tamlaması yapısı korunurken, AİT'de cümlenin tamamen çıkarıldığı görülmektedir.

Örnek 21

KM (s. 19)	إن السماء لا تريد أن يكون الإنسان تعسفاً؛ لأنها وضعت في أعماقه الميل إلى السعادة
AT (s. 19)	İnsanın kalbine mutluluğa yönelmeyi ilham eden Allah, insanın bedbaht olmasını istemez
Aİ (s. 23)	It was not decreed that man should be unhappy and wretched, for in his depths is created the desire for happiness
AİT (s. 32)	Şu adamın mutsuz ve perişan olması istenmemişti çünkü onun içinde mutluluk isteği yaratılmıştı

Birebir çevirisi "Muhakkak ki gökyüzü (Allah) insanın mutsuz olmasını istemez, çünkü onun derinlerine mutluluğa yönelmeyi koymuştur" olan cümledeki sebep cümlesi AT'de sıra cümlesi yapısında çevrilmiştir. Aİ'de cümledeki etken yapı "insanın mutsuz ve sefil olması istenmedi, çünkü onun derinlerinde mutluluğa özlem yaratıldı" şeklinde edilgen bir yapıda verilmiş, mecâzî olan gökyüzü (Allah) ifadesi çıkarılmış ve "perişan" anlamında "wretched" kelimesi eklenmiştir. Diğer taraftan Aİ'de noun clause yapısı için kullanılan "that" kelimesi AİT'de işaret sıfatı olarak "şu" şeklinde ve "insan" anlamında kullanılan "man" kelimesi de "erkek" şeklinde hatalı çevrilmiştir.

1.5. Düzenleme

Dolaylı çeviri stratejilerinden olan düzenleme stratejisi, edebî metinlerde çevirmenlerin sıklıkla başvurduğu stratejilerdendir. Çeviriler karşılaştırıldığında AT'de bu strateji Aİ'e göre daha fazla kullanılmıştır. AİT'de ise birçok yerde Aİ'ye bağlı kalınmakla birlikte bazı çevirilerde hatalar yapıldığı görülmektedir.

Örnek 22

KM (s. 13)	فتحت أمامها خزانتي
AT (s. 9)	servetimi önüne serdiğim
Aİ (s. 7)	opened up to her my treasures
AİT (s. 13)	hazinelerimin kapısını açtığım

Düzenleme stratejisine güzel bir örnek olarak birebir çevirisi "önünde hazinelerimi açtığım" ifadesi AT'de "servetimi önüne serdiğim" şeklinde hedef dile uygun bir üslupla çevrilmiştir.

Aİ'de KM'e bağlı kalınırken, AİT'de "kapısı" kelimesi eklenerek ifade uygun bir şekilde tamamlanmıştır.

Örnek 23

KM (s. 13)	لا تجعل لمصيبتي صوتًا صارخًا
AT (s. 10)	Başıma gelen musibeti insanlara anlatma
Aİ (s. 8)	Do not give utterance to my misfortune
AİT (s. 14)	Talihsizliğime başka anlam yükleme

"Talihsizliğimi yüksek bir sese dönüştürme!" şeklinde birebir çevirisi yapılabilecek cümle AT'de düzenleme stratejisi ile aynı anlama gelecek şekilde ancak farklı bir açıdan ifade edilmiştir. Aynı şekilde Aİ'de de düzenleme stratejisi ile ifade "Talihsizliğimi dile getirme!" şeklinde çevrilmişken, AİT'de anlam bozulacak şekilde hatalı çevrilmiştir.

Örnek 24

KM (s. 13)	قد تصاعد الدَّم إلى وجهه وصبغ بشرته المتجددة بلون قاتم
AT (s. 9)	Benzine kan gelmiş, donuk tenine siyah bir renk hâkim olmuştu
Aİ (s. 7)	The blood rose in his face and dyed his wrinkled flesh a dark color
AİT (s. 13)	Kan yüzüne çıkmıştı ve kaşları koyu bir renge boyanmış gibiydi

Birebir çevirisi "Kan yüzüne çıkmıştı ve kırışık cildini koyu bir renge boyamıştı" şeklinde yapılabilecek cümle AT'de hedef dilde yerleşik ve uygun bir üslupla verilmiştir. Aİ'de birebir çeviri stratejisi uygulanırken, AİT'de "kırışık cildi" yerine "kaşları" şeklinde hatalı çeviri yapılmıştır.

Örnek 25

KM (s. 15-16)	وأنزل على رأس المرأة من غضبه نارًا وكبريئًا وملاً أذنيها لعنًا وتجديفًا
AT (s. 14)	Kızgınlığından eline ne geçerse kadının başına fırlatır, küfür ve lanetleri birbiri ardınca sıralardı
Aİ (s. 14)	In his wrath he heaps coals of fire on the woman's head and fills her ears with blasphemy and cursing.,
AİT (s. 21)	Öfke içinde kadının başından aşağı korlar döker, kulaklarını küfür ve lanetlerle doldurur

Birebir çevirisi "Öfkesinden kadının başına ateş ve kükürt yağdırır, kulaklarını lanet ve küfürle doldurur" şeklinde yapılabilecek cümle AT'de düzenleme stratejisi ile çevrilmiştir. Ancak cümledeki "başına ateş ve kükürt yağdırmak" yerine kullanılan "eline ne geçerse" ifadesi mecâzî anlamı yansıtmamaktadır. Aİ ve AİT'de ise KM'deki yapıya bağlı kalındığı ve mecâzî ifadenin korunduğu görülmektedir.

Örnek 26

KM (s. 16)	إكليل الزواج المقدس الذي صفرته الديانة
AT (s. 14)	dinin kurarak baş tacı yaptığı kutsal evliliği
Aİ (s. 15)	the holy crown of marriage
AİT (s. 22)	evliliğin kutsal tacını

“Dinin ördüğü evliliğin kutsal tacı” şeklinde birebir çevirisi yapılabilecek ifade AT’de düzenleme stratejisi ile anlamı karşılayacak edebî bir üslupla çevrilmiştir. Diğer taraftan Aİ ve AİT’de “dinin ördüğü” ifadesine yer verilmeyerek anlam eksik çevrilmiştir.

Örnek 27

KM (s. 17)	ولو كانت تشعر بأنفاس المكاره والعش السائلة عليها
AT (s. 16)	kendileri için çekilen nefesleri, elde edilmek için başvurulmuş hileleri bir bilselerdi
Aİ (s. 17)	yet could they feel the breath of trickery and deceit breathing over them
AİT (s. 26)	kendi üstlerindeki sahtekarlık ve aldatma kokusunu solusalardı

Birebir tercümesi “nahoşlukların ve hilenin üzerlerinde akan nefeslerini hissediyor olsalardı” şeklinde yapılabilecek cümle AT’de düzenleme stratejisi uygulanarak anlamı karşılayacak farklı kelimelerle çevrilmiştir. Aİ’de KM’deki yapıya bağlı kalınmakla birlikte “üzerlerinde akan” mecâzî ifadesi yerine “üzerlerinde soluyan” ifadesi kullanılmıştır. AİT’de düzenleme stratejisi ile “soluyan nefesi hissetmek” ifadesi “kokusunu solumak” şeklinde çevrilmiştir.

1.6. Eşdeğerlilik

Kaynak dildeki kalıplaşmış ifadelerin, hedef dile birebir tercümesi halinde metindeki uyum ve akıcılık bozulacağı için, bu ifadelerin eşdeğerlilik stratejisi ile çevrilmesi gerekmektedir. Eşdeğerlilik stratejisini her iki dile de hâkim bir çevirmen uygulayabilir. Kaynak metinden doğrudan yapılmayan bir çeviride, bu stratejinin uygulanması mümkün olmamakla birlikte, ara dilde uygulanan eşdeğerlilik stratejisinin fark edilmediği durumda hedef dile yapılan çevirilerde anlamda farklılıklar oluşmaktadır. Bu açıdan AT’de eşdeğerlik stratejisi ile sunulan akıcılık ve uyumun AİT’de çoğunlukla sağlanamadığı görülmektedir.

Örnek 28

KM (s. 12)	ولكن إذا أضع الرجل راحة قلبه
AT (s. 9)	Ancak insan gönül huzurunu kaybederse
Aİ (s. 6)	But if a man loses his peace of mind
AİT (s. 12)	Ama aklının huzurunu yitirmişse

KM’de kullanılan راحة قلبه ifadesi için AT’de Türkçedeki eşdeğeri olan “gönül huzuru” ifadesi kullanılmıştır. Aynı stratejinin Aİ’de de uygulandığı ve birebir çevirisi “akıl huzuru” olan “peace of mind” tabirinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak AİT’de bu ifadenin eşdeğerlik stratejisi ile kullanıldığı bilinmeden yapılan birebir çeviri neticesinde metinde akıcılık sağlanamamıştır.

Örnek 29

KM (s. 13)	مد يديه إلى الأمام كأنه يريد أن يقبض بأصابعه المُعْوَجَّةِ على شيء ليمزقه إربًا إربًا
AT (s. 9)	Eğri parmaklarıyla bir şeyi yakalayarak paramparça etmek istercesine ellerini öne uzattı.
Aİ (s. 7)	He stretched forth his hands as though he would seize on a thing with his distorted fingers and tear it piece by piece
AİT (s. 13)	Ellerini ileri uzatıp bir şeyi yakalar ve parmaklarıyla parça parça eder gibi

KM’de geçen إربًا إربًا ifadesinin birebir çevirisi olan “parça parça” ifadesi de Türkçede kullanılmakla birlikte AT’de eşdeğerlik stratejisi ile “paramparça” şeklinde çevrilerle cümlede akıcılık sağlanmıştır. Aİ ve AİT’de de ifadenin eşdeğerlik stratejisi ile hedef dilde kullanılan şekliyle verildiği görülmektedir. Diğer taraftan “eğri” anlamına gelen مُعْوَجَّة kelimesi Aİ ve AİT’de atlanmıştır.

Örnek 30

KM (s. 13)	الخيول المطهمة
AT (s. 10)	doru atlar
Aİ (s. 7)	thoroughbred horses
AİT (s. 13)	saf kan atlar

مطهّم kelimesi “dolgun, görkemli” anlamına gelmektedir. AT’de bu sıfatın eşdeğeri olarak görkemli ve heybetli atlar için kullanılan “doru” kelimesi tercih edilirken, Aİ ve AİT’de eşdeğer bir kelime olarak “safkan” kullanılmıştır.

Örnek 31

KM (s. 14)	القمر الذي يسكب في فرائح الشعراء شعاعًا
AT (s. 11)	şairlere ilham kaynağı olan ay
Aİ (s. 9)	the moon that illumines the imagination of poets with light
AİT (s. 16)	ışığıyla ozanlara ilham veren ay

“Şairlerin sezgilerine ışın saçan ay” şeklinde birebir çevrilebilecek ifade AT’de Türkçede kullanılan “ilham kaynağı olmak” eşdeğer tabiri kullanılarak çevrilmiştir. Aİ’de KM’e bağlı kalınarak birebir bir çeviri yapıldığı, AİT’de ise bu çevirinin eşdeğerlilik stratejisi ile Türkçeye çevrildiği görülmektedir.

Örnek 32

KM (s. 16)	بنات جنسي
AT (s. 14)	hemcinslerimin
Aİ (s. 15)	daughters of my kind
AİT (s. 21)	cinsimin kızlarının

“Cinsimin kızları” şeklinde birebir çevirisi yapılabilecek بنات جنسي ifadesi Aİ ve AİT’de birebir çevrilmişken, AT’de Türkçedeki “hemcins” eşdeğer ifadesi ile çevrilmiş ve metne akıcılık kazandırılmıştır.

Örnek 33

KM (s. 17)	مسامرة بنات الهوى
AT (s. 16)	hayat kadınları ile gece alemleri
Aİ (s. 18)	companionship of women of pleasure
AİT (s. 26)	zevk kadınlarıyla eğlenmeye

KM'deki “zevk kızları” şeklinde birebir çevirisi yapılabilecek *مسامرة بنات الهوى* ifadesi AT'de eşdeğeri olan “hayat kadınları” tabiri ile çevrilmiştir. Aynı şekilde AT'de “gece sohbeti” anlamına gelen *مسامرة* ifadesinin de eşdeğeri olan “gece alemleri” tabirleri ile hedef dile uyumlu bir şekilde çevrildiği görülmektedir. Aİ'de ve ona bağlı kalınarak AİT'de ifadelerin birebir çevirisi yapılmış ancak bu çeviri hedef dil olan Türkçeye uyumlu olmamıştır.

Örnek 34

KM (s. 18)	شاعر خيالي، سامي الأفكار، روعي المذهب
AT (s. 18)	geniş ufuklu, yüce fikirli platonik bir aşk şairi
Aİ (s. 21)	gifted poet of lofty thought and spiritual belief.
AİT (s. 29)	soylu düşünceleri ve ruhsal inanışları olan ünlü bir şair

KM'de şairin özellikleri için verilen ve “hayalperest, ulvi düşünceleri olan, maneviyatı yüksek” şeklinde çevrilebilecek nitelikler AT'de eşdeğer tabirler ile çevrilmiştir. Ancak “ütöpik, platonik” şeklinde eşdeğer kelimeler ile de çevrilebilecek *خيالي* sıfatı için eklenen “bir aşk” ifadesi anlamı daraltmıştır. Aİ'de *خيالي* kelimesinin anlamından uzak “yetenekli” anlamındaki “gifted” kelimesinin kullanıldığı, AİT'de ise bu sıfatın atlandığı görülmektedir.

Örnek 35

KM (s. 18)	غليظة العقل
AT (s. 18)	zeka yoksunu
Aİ (s. 21)	dull of intellect
AİT (s. 29)	zeka fakiri

غليظة kelimesi Türkçede “kalın, katı” anlamına gelmektedir. Türkçede “kalın kafalı” eşdeğer deyiminin kullanılabileceği *غليظة العقل* terkihi KM'de “kavrayışı zayıf, zeki olmayan” anlamında kullanılmıştır. Bu tabirin çevirilerde eşdeğerlilik stratejisi ile hedef dile uygun ifadeler kullanılarak çevrildiği görülmektedir.

1.7. Uyarılama

Eşdeğerlilik stratejinde hedef dile yerleşmiş eşdeğer bir ifade kullanılmakta iken, uyarılama stratejisinde hedef dilde olmayan eşdeğer bir ifade uyarlanmaktadır. Bu stratejinin de uygulanabilmesi için kaynak ve hedef dile oldukça hâkim olunması gerekir. Bu açıdan AT'de uyarılama stratejisinin başarılı bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Ayrıca ara dile yapılan çeviride çeviri stratejilerin kullanılıp kullanılmadığını tespit etmek mümkün değildir. Aİ'de uygulanan birebir çeviri stratejisi nedeniyle AİT'de anlamın tam olarak yansıtılmadığı ve birçok ifadenin hatalı çevrildiği görülmüştür.

Örnek 36

KM (s. 20)	السكينة التي تستميل النفوس إلى المأ الأعلى
AT (s. 20)	insanları ruhlar alemine doğru götüren sükunetle
Aİ (s. 25)	a silence that inclined all spirits to the dwelling on high
AİT (s. 33)	bütün ruhları yücelten sessizlik

KM’de geçen المأ الأعلى ifadesi “yüce topluluk” anlamına gelmekte ve Kur’ân’da ileri gelen melekler topluluğu için kullanılmıştır.²⁷ Cibrân’ın bu ifadeyi Kur’ân’dan iktibâs yapmış olması muhtemeldir. Bu ifadenin AT’de “insanları ruhlar alemine götüren” şeklinde hedef dile uyumlu bir şekilde uyarlandığı görülmektedir. Aİ’de “bütün ruhların yöneldiği yüksek ikametgâh” anlamına gelecek şekilde çevrilmişken AİT’de ise “ruhları yücelten” şeklinde verilerek yazarın vermek istediği vurgu ve üslup yansıtılamamıştır.

Örnek 37

KM (s. 14)	منتهى السعادة
AT (s. 12)	sonsuz mutluluğun
Aİ (s. 10)	the greatest happiness
AİT (s. 16)	hayatın mutluluğunun

Birebir çevirisi “mutluluğun son derecesi” olan ifade AT’de vurguyu karşılayacak şekilde “sonsuz mutluluk” şeklinde uyarlanmıştır. Aİ’de “en büyük mutluluk” şeklinde uyarlanan ifade AİT’de vurguyu yansıtmayan bir şekilde çevrilmiştir.

Örnek 38

KM (s. 20)	لوعة قنوطه وشقائه
AT (s. 21)	ümitsiz aşkı ve acısı
Aİ (s. 26)	his misery and anguish
AİT (s. 35)	umutsuzluğu ve perişanlığı

Birebir çevirisi “umutsuzluğunun ve bahtsızlığının acısı” şeklinde yapılabilecek ifadenin AT’de “ümitsiz aşkı ve acısı” şeklinde uyarlanmıştır. Aİ ve AİT’de ise çıkarma stratejisi ile “acı, ızdırıp” anlamına gelen لوعة kelimesinin çıkarılarak çevrildiği görülmektedir.

Örnek 39

KM (s. 20-21)	قبل أن يستميل روحها بالمحبة
AT (s. 21)	kalbini kazanmadan önce
Aİ (s. 26)	ere her spirit was inclined toward love
AİT (s. 35)	kadının ruhu aşkı henüz tanımamışken

“Ruhunu sevgiyle [kendine] meyil ettirmeden önce” şeklinde birer çevirisi yapılabilecek ifade AT’de “kalbini kazanmak” şeklinde hedef dile uyumlu bir şekilde uyarlanırken, Aİ’de “ruhu aşka yönelmeden önce” şeklinde KM’deki anlam bozularak çevrilmiştir. AİT’de düzenleme stratejisi ile Aİ’deki ifade ile aynı anlama gelecek şekilde düzenlenmiştir.

27 Sâffât, 37/8.

Örnek 40

KM (s. 19)	ليست بأن ... ساكية حُشاشتي من أجفاني
AT (s. 19)	göz kapağımdaki son gözyaşı damlasını dökmem değildi
Aİ (s. 23)	It was not ... while I spilled my life blood from my eyes
AİT (s. 31)	gözlerimden hayatın kanları akarken ... değildi

حشاشة kelimesi Türkçede “can kalıntısı, son nefes” anlamına gelmektedir. KM’de “göz kapakları” anlamına gelen أجفان kelimesi ile bir arada kullanıldığı için AT’de uyarılma stratejisinin güzel bir örneği olarak “son gözyaşı damlası” şeklinde çevrilmiştir. Aİ’de de uyarılma stratejisi ile “hayatımın [son] kanı” anlamındaki “my life blood” ibaresi kullanılmıştır. AİT’de ise bu ifade yazarın vermek istediği anlamı yansıtmayan bir şekilde çevrilmiştir.

1.8. Çıkarma

Çalışmada incelenen çevirilerde çıkarma stratejisinin söz öbeklerinde yer alan veya cümlede ifadeyi zenginleştiren kelimelerin çıkarılması ile uygulandığı görülmektedir. Uzun ifadelerin kısaltılması için kullanıldığı görülen bu strateji ile yazarın ifadeye vermek istediği vurgu ile zenginlikte kayıp yaşandığı görülmektedir. Aİ’de uygulanan çıkarma stratejileri nedeniyle AİT’de eksik çevrilen ifadeler yanında Aİ’de tam çevrilen bazı ifadelerin AİT’de çıkarma stratejisinin uygulanarak çevrildiği görülmektedir.

Örnek 41

KM (s. 13)	ليأكل فيه الحسك والديدان، ويشرب من جوانبه السم والعلم
AT (s. 10)	diken yemek, zehir içmek için
Aİ (s. 8)	to eat therein of worms and thistles and drink of poison and gall
AİT (s. 14)	devedikeni yiyip zehir ve safra içmek için

حسك kelimesi “diken”, ديدان kelimesi “kurtçuklar”, سم kelimesi “zehir” ve علم kelimesi “safra, acı hıyar” anlamlarına gelmektedir. KM’deki bu ifadeler Aİ’de birebir çevrilmiştir. حسك kelimesine AT ve AİT’de, علم kelimesine ise AT’de çıkarma stratejisi ile yer verilmediği görülmektedir. Yazarın anlama zenginlik katması için yer verdiği bu kelimelerin eksiltilecek çevrilmesi uygun olmamıştır.

Örnek 42

KM (s. 14)	في جسم طائر بديع الشكل
AT (s. 11)	eşsiz bir kuş bedenine
Aİ (s. 8)	in the body of some bird of rare beauty
AİT (s. 15)	ender bulunan güzellikte bir kuşun bedeninde

“Eşsiz güzellikte” olarak çevrilebilecek بديع الشكل ifadesi Aİ ve AİT’de korunurken, AT’de sadece “eşsiz” kelimesi ile çevrildiği görülmektedir.

Örnek 43

KM (s. 17)	كنت زانية ومجرمة
AT (s. 15)	Ben bir fahişe idim
Aİ (s. 16)	I was a whore
AİT (s. 24)	Bir fahişeydim

KM’de yer alan ve “suçlu” anlamına gelen مجرمة kelimesine çevirilerde yer verilmediği görülmektedir. Cümledeki زانية kelimesi incelenen tüm çevirilerde “fahişe” anlamında verilmiştir. Ancak yazar bir sonraki cümlede “fahişe” anlamına gelen عاهرة kelimesini de kullanmaktadır. Yazar örnekteki cümlede hikâyenin birçok yerinde vurguladığı gibi hem din hem de kanun önündeki durumu ortaya koymaktadır. Bu nedenle زانية kelimesinin “zinakâr” olarak çevrilmesi ve devamındaki “suçlu” kelimesinin tamamlayıcı kelime olarak çeviriye dahil edilmesi uygun olurdu.

Örnek 44

KM (s. 17)	انظر وتأمل جيذا بهذه البنايات
AT (s. 16)	Bu binalara bir bakın ve iyi düşünün
Aİ (s. 17)	Look well at those buildings
AİT (s. 24)	Şu binalara iyi bakın

KM’de yer alan ve “düşünün!” anlamına gelen تأمل fiiline AT’de yer verilirken, Aİ’de ve dolayısıyla AİT’de yer verilmemiştir. Bu nedenle yazarın vermek istediği vurgu bu çevirilerde yansıtılamamıştır.

Örnek 45

KM (s. 17)	مغانر يخبئ فيها الذل والشقاء والتعاسة
AT (s. 16)	içerisinde zillet, azgınlık ve perişanlığın gizlendiği mağaralar
Aİ (s. 17)	caverns concealing wretchedness and misery
AİT (s. 24)	perişanlığın ve sefilliğin gizlendiği mağaralar

KM’de yer alan ve “bahtsızlık, kötülük” anlamına gelen شقاء kelimesine AT’de yer verilirken, Aİ’de ve dolayısıyla AİT’de yer verilmemiştir. Cümledeki “zillet ve sefalet” kelimeleri ile yakın anlamı olan bu kelimeye çeviride yer verilmemesi ifadedeki zenginliğin yansıtılmamasına neden olmuştur.

Örnek 46

KM (s. 17)	القصر ذي الأعمدة الرخامية والجوانح النحاسية، والنوافذ البلورية
AT (s. 16)	mermer direkli, etrafı bakır işlemeli, billur pencereli
Aİ (s. 18)	palace with the marble columns and the glass windowpanes
AİT (s. 26)	mermer sütunları ve vitrayları olan şu saray

“Etrafı bakır işlemeli, bakır kenarlıklı” şeklinde çevrilebilecek الجوانح النحاسية ifadesine AT’de yer verildiği ancak Aİ ve AİT’de yer verilmediği görülmektedir. Yazarın köşkün tasvirinde kullandığı bu ifadeye çeviride yer verilmemesi nedeniyle üsluptaki zenginlik tam olarak yansıtılamamıştır.

Örnek 47

KM (s. 18)	وقد جلست على مقعد بجانب النافذة
AT (s. 18)	Pencerenin yanındaki sandalyeye oturarak
Aİ (s. 21)	She sat down by the window
AİT (s. 29)	Pencerenin yanına oturdu

KM'de geçen ve “sandalye” anlamına gelen مقعد kelimesine Aİ ve AİT'de yer verilmediği görülmektedir. Bu kelimeye çeviride yer verilmemesi anlamda bir bozulmaya neden olmasa da yazarın kullandığı ve ifadeyi tamamlayan bir kelime olması nedeniyle çeviride muhafaza edilmesi uygun olurdu.

Örnek 48

KM (s. 17)	بلهجة الاحتقار والاشمئزاز
AT (s. 15)	tiksinerek ve küçümseyerek
Aİ (s. 17)	filled with loathing and contempt
AİT (s. 24)	nefret ve hor görmeyle

KM'de “ses tonu” anlamında kullanılmış olan لهجة kelimesinin incelenen çevirilerde çıkarıldığı görülmektedir. Metinde akıcılık sağlayan bu ifadenin çeviride muhafaza edilmesi uygun olurdu.

1.9. Ekleme

Ekleme stratejisi, çevirmenlerin hedef metindeki ifadeyi güzelleştirmek ve kapalılıkları açmak için kullandığı stratejilerden biridir. Bu stratejinin AT'de Aİ ve AİT'ye göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir.

Örnek 49

KM (s. 14)	عندما باننت هذه الحقيقة الجارحة لبصيرتي
AT (s. 12)	Ruhumu yaralayan bu gerçek açığa çıktığında
Aİ (s. 12)	When this wounding truth revealed itself to my sight,
AİT (s. 18)	Bu acı gerçek gözlerime görününce

الحقيقة الجارحة ifadesi “yaralayıcı gerçek” anlamına gelmektedir. AT'de ifadeye “ruhumu” kelimesi eklenerek “ruhumu yaralayan bu gerçek” şeklinde çeviride akıcılık oluşturacak şekilde çevrilmiştir. Aİ'de bu ifade öykünme stratejisi ile birebir çevrilmiş iken, AİT'de “acı gerçek” şeklinde eşdeğer ifade ile çevrilmiştir.

Örnek 50

KM (s. 15)	نصيبك يا نفسُ ظلمةُ القبرِ فلا تطمعي بالنور
AT (s. 13)	Ey insanoğlu! Dünyadan nasibin kabir karanlığı, sakın ola aydınlığı umma!
Aİ (s. 13)	Thy lot, O spirit, is the blackness of the tomb; covet not, therefore, the light!
AİT (s. 19-20)	Senin payın, ey Ruh, mezarın karanlığıdır; onun için dikme ışığa gözünü!

KM’de “nasibin” anlamındaki نصيبك kelimesine AT’de ifadeyi tamamlamak için “dünyadan” kelimesi eklenmiştir. Ayrıca KM’de olmamasına rağmen akıcılık sağlamak için AT’de “sakın ola” ibaresi eklenmiştir.

Örnek 51

KM (s. 16)	فويل لمن يقضي وويل لمن يدين!
AT (s. 15)	Yazıklar olsun bilmeden yargılayanlara!
Aİ (s. 16)	Woe to them who would judge and weigh!
AİT (s. 23)	Yargıladıkları insanların vay haline!

Bu örnekte AT’de ekleme strateji ile çıkarma stratejisinin aynı cümlede bir arada uygulandığı görülmektedir. Cümlenin ilk kısmında “bilmeden” kelimesi bulunmamasına rağmen AT’de eklenmiştir. Diğer taraftan cümlenin ilk kısmı ile yakın anlamlı olan ve “yazıklar olsun hüküm verenlere” anlamındaki ويل لمن يدين ibaresi AT’de çıkarılmıştır. Aİ’de cümlenin yapısına bağlı kalınmış ancak “-e yazıklar olsun” anlamında kullanılmış olan ويل ل ibaresi için “shame on” yerine “vay haline” anlamına gelen “woe to” ifadesi kullanılması Aİ ve AİT’de anlamda kayıp yaşanmasına neden olmuştur.

Örnek 52

KM (s. 17)	والتفتت السيدة ورده نحو النافذة
AT (s. 15)	Verde Hanım pencereye yöneldi
Aİ (s. 17)	Wardé ceased speaking and looked toward the window.
AİT (s. 24)	Warde konuşmayı kesti ve pencereden baktı.

KM’de olmamasına rağmen Aİ’de akıcılık sağlamak için “konuşmayı kesti” ifadesinin eklendiği ve devamındaki ifadenin “pencereye yöneldi” yerine “pencereden baktı” şeklinde çevrildiği görülmektedir. Ayrıca KM’deki “hanım” anlamındaki سيدة kelimesi, Aİ’de ve AİT’de çıkarılmıştır.

Örnek 53

KM (s. 20)	عرفت بلحظة معنى حكاية السيدة ورده
AT (s. 20)	Bir anda Verde Hanım’ın hayat hikayesinin manasını anladım
Aİ (s. 25)	Then I knew at once the meaning of Wardé’s story
AİT (s. 34)	O zaman Warde’nin öyküsünün anlamını kavradım

KM’de sadece “hikayesi” şeklinde yer almasına rağmen AT’de ifadeyi tamamlamak için “hayat” kelimesinin eklendiği görülmektedir.

2. Çevirideki Kayıplar

Eserin AİT’ye yapılan çevirisi KM, AT ve Aİ ile beraber karşılaştırıldığında AİT’de çok sayıda kayıp yaşandığı görülmektedir. Bu kayıpların bazıları Aİ’de yapılan hatalardan kaynaklanırken bazıları Aİ’de kullanılan kelimelerin AİT’de farklı anlamı ile çevrilmesinden kaynaklanmıştır. Diğer taraftan Aİ’den kaynaklanmayan ve uyumlu bir şekilde çevrilmiş pek

çok ifadenin AİT’de hatalı ve eksik çevrildiği görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümü ara dil İngilizce çeviriden kaynaklı olan ve olmayan kayıplar şeklinde iki kısımda ele alınmıştır.

2.1. Ara Dil İngilizce Çeviriden Kaynaklanan Kayıplar

Örnek 54

KM (s. 11)	وردة الهاني ... رشيد بك نعمان
AT (s. 7)	Verde el-Hânî ... Reşit Numan Bey
Aİ (s. 3)	Warde Al-Hani ... Rashid bey Nu'man
AİT (s. 9)	Warde al-Hani ... Raşid Numan Bey

AİT’de şahıs isimlerinin Türkçeye ara dil İngilizce çevirisindeki yazılış ve telaffuzları ile aktarılmaları Türkçe telaffuza uygun olmamıştır. AT’de Verde el-Hânî olarak med harfleri ve harf-i tarif doğru bir şekilde aktarılmış iken AİT’de İngiliz telaffuzuna göre Warde al-Hani olarak Türkçeye uymayan bir şekilde aktarılmıştır. Hikayedeki diğer karakter “Reşid” ismi AT’de Türkçe telaffuza uygun olarak “Reşit” şeklinde verilmişken Aİ’de İngilizce telaffuza göre aktarılması nedeniyle AİT’de “Raşid” şeklinde farklı bir isme dönüşmüştür.

Örnek 55

KM (s. 11)	ما أتعس الرجل الذي...ثم ينتبه فجأة فيجد قلبها الذي ابتاعه بمجاهدة الأيام وسهر الليالي قد أعطي مجاناً لرجل آخر ليتمتع بمكنوناته ويسعد بيراند محبته
AT (s. 7)	...sonra sevgisini kazanmak için gece gündüz çalıştığı kadının gizemli sevgisiyle mesut olmak, duygularından faydalanmak için kalbini başka bir erkeğe karşılıksız verdiğini fark eden erkek ne talihsiz bir erkektir.
Aİ (s. 3)	Unhappy is the man who... then learns, that her heart, which he sought to buy with exertion by day and watchfulness by night, is given as a gift to another that he may take pleasure in its hidden things and rejoice in the secrets of its love.
AİT (s. 9)	...sonra günlerce gecelerce çabalayıp bin bir zahmetle kazanmaya çalıştığı o kalbin başka birine verildiğini, o başkasının onun içindeki gizlerle mutlu olduğunu, o kalbin sevgisinin sırlarına eriştiğini duyan bir erkek mutsuz olur.

Hikâyenin başında ما أتعس الرجل الذي ifadesi ile taaccüb kalıbı kullanılmıştır. AT’de bu ifade “-en erkek ne talihsiz bir erkektir” şeklinde doğru bir şekilde çevrilmiştir. Bu taaccüb ifadesinin İngilizcede karşılığı “what an unhappy man who” şeklinde olması gerekirken Aİ’de “-an erkek mutsuzdur” anlamına gelen “Unhappy is the man who” şeklinde çevrildiği görülmektedir. Bu nedenle AİT’de bu ifade “-an bir erkek mutsuz olur” şeklinde taaccüb anlamı korunmamış bir şekilde çevrilmiştir.

Ayrıca KM’de geçen ve “bedava, karşılıksız” anlamına gelen مجاناً kelimesi Aİ’de “as a gift” şeklinde verilmesine rağmen AİT’de atlandığı görülmektedir. Hikâyede bahsedilen durum bin bir zahmetle kazanılmaya çalışılan bir kalbin karşılıksız başka birine verilmesidir.

Bu nedenle ifadeye çok önemli bir yer tutan bu kelimenin atlanması anlamda ve vurguda kayba neden olmuştur.

Aşağıdaki üç örnekte yazar tarafından bazı yerlerde gerçek anlamı olan “gökyüzü”, bazı yerlerde ise mecâzî anlamı olan “Allah” anlamında kullanılan السماء kelimesinin çevirilerde farklı şekilde çevrilmesi ele alınmaktadır.

Örnek 56

KM (s. 15)	أمام الأرض والسماء
AT (s. 12)	yer ve gök önünde
Aİ (s. 12)	before heaven and earth
AİT (s. 18)	cennetin ve dünyanın önünde

Bu örnekte السماء kelimesi gerçek anlamında kullanılmıştır. السماء ifadesi AT’de “yer ve gök” şeklinde gerçek anlamı ile çevrilmiştir. Aİ’de “heaven and earth” olarak çevrilen bu iki kelimenin AİT’de ise KM’de kastedilenden farklı olarak “cennet ve dünya” şeklinde hatalı çevrildiği görülmektedir.

Örnek 57

KM (s. 15)	صليت في سكونة الليالي أمام السماء
AT (s. 12)	Gecelerin sessizliğinde ...Allah’ın huzurunda ... dua edip
Aİ (s. 12)	I prayed into the silences of the nights before Heaven
AİT (s. 18)	Gecelerin sessizliğinde Cennet’in önünde ... dua ettim

Bu örnekte السماء kelimesi mecâzî olarak “Allah” anlamında kullanılmıştır. AT’de KM’deki bazı mecâzî ifadelerde de olduğu gibi mecâzî anlam ile çevirinin yapıldığı görülmektedir. Aİ’de muhtemelen bu kelimenin KM’de mecâzî olarak kullanması nedeniyle “Heaven” kelimesi tercih edilmiş ve bu nedenle ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmıştır. AİT’de ise bu kelimenin “gökyüzü” dışındaki diğer anlamı olan “Cennet” anlamı ile hatalı bir şekilde çevrildiği ve ilk harfinin Aİ’de olduğu gibi büyük yazıldığı görülmektedir.

Örnek 58

KM (s. 15)	رجل تحبهُ بإرادة السماء
AT (s. 13-14)	Allah’ın iradesiyle sevdiği erkek
Aİ (s. 14)	the man whom Heaven has willed to love
AİT (s. 20-21)	..., Gökler tarafından sevmesi istenen erkeklerle

Bu örnekte السماء kelimesi mecâzî olarak “Allah” anlamında kullanılmıştır. AT’de gerçek anlam yerine mecâzî anlam ile çevirinin yapıldığı görülmektedir. Aİ’de daha önceki mecâzî kullanımlarda olduğu gibi “Heaven” kelimesi tercih edilmiş ve ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmıştır. AİT’de ise yukardaki örnekten farklı olarak bu kelimenin “Gökyüzü” anlamı ile doğru bir şekilde çevrildiği ve ilk harfinin Aİ’de olduğu gibi büyük yazıldığı görülmektedir.

Örnek 59

KM (s. 16)	هو نزاع مخيف...
AT (s. 14)	...korkunç bir çekişmedir bu.
Aİ (s. 14)	It is a harsh struggle...
AİT (s. 21)	...zorlu bir çırpınmadır bu.

KM'de geçen ve “çatışma, çekişme” anlamına gelen نزاع kelimesi Aİ'de “struggle” kelimesi ile çevrilmiştir. AİT'de hatalı olarak bu kelimenin bir diğer anlamı olan “çaba, çırpınma” anlamı ile çevrildiği görülmektedir. Bu nedenle AİT'de anlamın değiştiği ve vurgunun kaybolduğu bir çeviri ortaya çıkmıştır.

Örnek 60

KM (s. 17)	والده البخيل
AT (s. 16)	cimri babası
Aİ (s. 18)	his avaricious father
AİT (s. 26)	aç gözlü babası

KM'de geçen “cimri” anlamındaki بخيل kelimesi AT'de doğru bir şekilde çevrilmiştir. Aİ'de bu kelimenin “açgözlü” anlamına gelen “avaricious” kelimesi ile çevrilmesi nedeniyle AİT'de de anlamın bozulduğu görülmektedir.

Örnek 61

KM (s. 18)	ثم عادت تقول بهدوء
AT (s. 18)	Sessizce konuşmaya başladı
Aİ (s. 21)	Then she spoke again and said quickly:
AİT (s. 29)	Sonra tekrar konuşmaya başladı ve hızlı hızlı şunları söyledi

KM'de “sakince, sessizce” anlamına gelen بهدوء zarfı AT'de doğru bir şekilde çevrilmişken Aİ'de “hızlı” anlamına gelen “quickly” kelimesi ile yanlış bir şekilde çevrilmiştir. Bu nedenle bu hata AİT'ye de yansımıştır.

Örnek 62

KM (s. 20)	عندما تنبه الأيام محبة المحبة
AT (s. 20)	Zaman... seven bir kadının sevgisini hatırlattığında
Aİ (s. 24)	When the days awaken ... the love of Love
AİT (s. 33)	... Aşk'ın aşkı uyandıığında

KM'deki محبة المحبة ifadesi “seven kadının sevgisi” anlamına gelmektedir. AT'de bu ifade doğru çevrilmişken Aİ'de “Aşk'ın aşkı” anlamına gelen “love of Love” şeklinde çevrilmiş ve bu hatalı çeviri AİT'ye de yansımıştır.

Örnek 63

KM (s. 20)	لكنتي لم أبلغ أطراف ذلك الحي حتى تذكرت رشيد بك نعمان
AT (s. 21)	Mahallenin sınırına henüz varmıştım ki Reşit Bey'i hatırladım.
Aİ (s. 25)	But I had hardly reached the outskirts of the quarter when I remembered Rashid bey Nu'man
AİT (s. 35)	Raşid Numan bey aklıma geldiğinde neredeyse yolun dörtte birini yürümüşüm

KM'de “dışına, sınırına” anlamında kullanılan أطراف kelimesi Aİ'de “quarter” kelimesi ile çevrilmiştir. Ancak bu kelime AİT'de kelimenin diğer bir anlamı olan “çeyrek, dörtte bir” anlamı ile hatalı olarak çevrilmiştir.

2.2. Ara Dil İngilizce Çeviriden Kaynaklanmayan Kayıplar**Örnek 64**

KM (s. 12)	... يدوسك بأقدامه الحديدية،
AT (s. 9)	ayaklarının altında çiğnedikten...
Aİ (s. 6)	trampling upon you with feet of iron...
AİT (s. 12)	üstüne demir yığıp ezer...

“Demir ayaklarıyla seni ezer” anlamındaki بأقدامه الحديدية ifadesi Aİ'de doğru bir şekilde çevrilmişken AİT'de hatalı bir şekilde çevrilmiştir. AT'de ifade doğru çevrilmiş ancak ifadedeki “demir” sıfatı atlanmıştır.

Örnek 65

KM (s. 16)	شرائع الناس الفاسدة
AT (s. 14)	beşerin bozuk kanunları
Aİ (s. 14)	the corrupt laws of men
AİT (s. 21)	erkeklerin güçlü yasalarıyla

“Bozuk” anlamındaki فاسد kelimesi Aİ'de doğru bir şekilde çevrilmesine rağmen AİT'de hatalı bir şekilde “güçlü” kelimesi ile çevrilmiştir. Diğer taraftan ناس kelimesi Aİ'de “men” kelimesi ile tercüme edilmiştir. Ancak bu kelime AİT'de hatalı olarak “erkekler” şeklinde çevrilmiştir.

Örnek 66

KM (s. 16)	الرجل الذي خرج وخرجت شعلة واحدة من يد الله
AT (s. 14)	Allah'ın kudretiyle tek bir ışık demeti gibi yeniden doğduğum bu gencin
Aİ (s. 15)	The man with whom I left the hand of God as a single burning flame
AİT (s. 22)	Tanrı'nın elinin elime bir alev olarak verdiği erkeğin

Birebir tercümesi “Allah'ın elinden benimle birlikte tek bir alev halinde çıkan erkek” olan ifade Aİ'de birebir ve doğru çevrilmişken AİT'de ise anlam bozularak çevrilmiştir.

Örnek 67

KM (s. 16)	ونظرتُ إليَّ السيدة وردة نظرة معنوية كأنها تريد أن تخترق صدري بعينيها
AT (s. 14)	Verde Hanım anlamlı bir şekilde bana doğru baktı... gözleriyle göğsümü delercesine atılan bir bakıştı bu.
Aİ (s. 15)	Wardé looked at me with a look that held a meaning as though she would pierce my breast with her eyes
AİT (s. 22)	Warde... delici bir bakışla baktı bana

AT ve Aİ’de KM’deki ifadeye bağlı kalınarak bir çeviri yapıldığı görülmekte iken AİT’de yazar tarafından ifadeye zenginlik katması için dahil edilmiş çok sayıda kelime çıkarılarak kısa bir çeviri yapılmıştır.

Örnek 68

KM (s. 17)	فبين جدرانها المكسوة بالحرير المنسوج تقطن الخيانة بجانب الرياء،
AT (s. 15-16)	İpek dokumalarla döşeli duvarlarının, gösterişin yanı sıra ihaneti, ... barındırdığı gün gibi açıktır.
Aİ (s. 17)	Between walls hung with woven silk lives treachery with hypocrisy,
AİT (s. 24)	Duvarlara ipeklerle kötülük ve ikiyüzlülük dolu hayatlar asılmış...

“İhanet, ikiyüzlülüğün yanında yaşar.” anlamındaki الرياء بجانب الخيانة تقطن ifadesi Aİ’de “lives treachery with hypocrisy” şeklinde doğru çevrilmiş ancak “yaşar” anlamında fiil olarak kullanılan “lives” kelimesi AİT’de hatalı bir şekilde isim olarak “hayatlar” anlamında çevrilmiş ve “duvarlara hayatların asılması” şeklinde anlamsız bir ifade ortaya çıkmıştır.

Örnek 69

KM (s. 17)	ولم ينقض شهر العسل حتى ملها متضجراً
AT (s. 16)	Balayı biter bitmez karısından usandı ve canı sıkılarak
Aİ (s. 18)	Their honeymoon was hardly ended before he tired of her
AİT (s. 26)	Balayları çok çabuk bitti

AT’de KM’de ifadeye bağlı kalan ve anlamı tam yansıtan bir çeviri yapılmıştır. Aİ’de doğru bir şekilde çevrilen “balayı henüz bitmişti ki/biter bitmez” anlamındaki ifade AİT’de “balayları çok çabuk bitti” şeklinde çok farklı bir anlamda çevrilmiştir. Devamındaki “ondan bıkip usandı” şeklinde çevrilebilecek متضجراً ifadesinin Aİ’de hal olarak kullanılan متضجراً kelimesine yer verilmeyerek “ondan usandı” şeklinde çevrildiği, AİT’de ise tamamının atlandığı görülmektedir.

Örnek 70

KM (s. 17)	ثم تصبرت وسلت سلو من عرف خطأ
AT (s. 16)	Sonra da hatasını anlayan birisi gibi sabrederek teselli buldu
Aİ (s. 18)	Then she took patience and consoled herself as one who admits an error.
AİT (s. 27)	Sonra sabretmeyi öğrendi ve yaptığı hata için kendini teselli etti

“Hatasını anlayan kişinin tesellisi gibi teselli buldu” anlamındaki ifade AT ve Aİ’de doğru bir şekilde çevrilmişken AİT’de farklı bir anlama gelen “yaptığı hata için kendini teselli etti” şeklinde anlam bozularak çevrilmiştir.

Örnek 71

KM (s. 17)	تملاً جيوبه من ذهب بعلها الذي يعض الطرف عنها؛ لأنها تعض الطرف عنه
AT (s. 16)	Kendisini terk eden, kalbinden söküp attığı eşinin altınlarını da gencin cebine dolduruyor
Aİ (s. 19)	Whose pockets she fills with her husband’s gold – the husband who will have no affair with her because she will have naught with him
AİT (s. 27)	Ceplerini kocasının altınlarıyla dolduruyor – kocası bu durumla pek ilgilenmiyor, çünkü karısı onun için bir hiç

“Onun cebini kendisini umursamayan kocasının altınlarıyla dolduruyor, çünkü (o da) onu (kocasını) umursamıyor” şeklinde çevrilebilecek ifade Aİ’de KM’e bağlı kalınarak ve doğru bir çevrilmişken, AİT’de ifadenin son kısmı “çünkü karısı onun için bir hiç” şeklinde ve ifadenin tersi bir anlamda hatalı olarak çevrilmiştir. AT’de bu ifadenin anlamı doğru yansıtacak ve akıcılık oluşturacak şekilde düzenlenerek çevrildiği görülmektedir.

Örnek 72

KM (s. 18)	اختارت من بين الرجال رجلاً ضعيف الجسم والإرادة
AT (s. 17)	Erkekler arasından bedeni ve iradesi zayıf bir erkek seçerek
Aİ (s. 19)	She chose a man weak in will and body
AİT (s. 28)	Hırslı ama yoksul bir adam buldu.

KM’de geçen ve “bedeni ve iradesi zayıf” anlamındaki *الرجل ضعيف الجسم والإرادة* ifadesi AT ve Aİ’de doğru bir şekilde çevrilmişken, AİT’de hatalı olarak “hırslı ama yoksul” şeklinde çevrilmiştir.

Örnek 73

KM (s. 21)	فهل كانت وردة الهاني... وتطلب ملذات جسدها بقرب رجل آخر أكثر منها انحطاطاً وأقل شرفاً؟
AT (s. 22)	Yoksa Verde Hanım... zevkleri arzulayan cahil bir kadın mı idi?

Bu örnekte KM’de geçen ve baş ve son kısımları verilen uzun bir cümle AT’de çevrilmişken Aİ’de ise atlanmıştır. Dolayısıyla AİT’de bu uzun cümlenin tercümesine yer verilememiştir.

Sonuç

Çalışmada yer verilen örneklerin incelenmesi sonucunda, kaynak metinden doğrudan yapılan çeviride çıkarma stratejisi ile anlamı pekiştiren bazı kelimelerin çıkarılması dışında çeviri stratejilerinin etkili ve başarılı bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Ara dil üzerinden yapılan çeviride ise bazı çeviri stratejilerinin kullanılmadığı, bazı stratejilerde ise ara dil çevirisine bağlı kalındığı görülmüştür. Bunun yanında ara dil çevirisinde uygulanan stratejiler sonrası yapılan ikinci bir müdahalenin anlamı bozduğu görülmüştür. Bunun en önemli sebebi kaynak dildeki metne hâkim olunmamasıdır. Çevirilerde uygulanan stratejiler incelendiğinde şu tespitlere ulaşılmıştır:

Ödünç alma stratejisi AT'de birçok yerde uygulanmıştır. AİT'de ise Aİ'ye bağlı kalınmak zorunda kalınmıştır. Çünkü kaynak metinden doğrudan bir tercüme yapılmadığı durumda, ödünç alma stratejisinin kullanılması mümkün değildir. Arap ve Türk toplumu asırlar boyunca dini ve kültürel etkileşim içinde bulunmuştur. Bu nedenle Türkçeye yerleşmiş bazı kelimelerin ödünç alınması yerine İngilizce üzerinden çevirisinin yapılması ile bazı kelimelerde anlamın tam karşılanamadığı görülmüştür.

Öykünme stratejisinin gerek AT'de gerekse Aİ ve AİT'de uygulandığı görülürken, AT'de özellikle mecazî ifadelerde öykünme yerine mecâzî anlam ile çeviri yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Aİ'de öykünme stratejisi uygulanan bazı ifadelerin AİT'de hatalı çevrildiği görülmüştür.

Birebir/yapısal çeviri stratejisi edebî metinlerde uygulaması zor bir strateji olduğu için AT ve Aİ'de diğer stratejilere göre daha az başvurulan bir strateji olduğu görülmekle beraber, AİT'de birebir çevirilerin birçoğunun değiştirildiği ve anlamın bozulduğu görülmüştür.

Yer değiştirme stratejisi de çalışmada incelenen çevirilerde uygulanan stratejilerden biridir. AT ve Aİ'de bu strateji başarılı bir şekilde uygulanmış ve ifadelerdeki anlam korunmuşken, AİT'deki bazı çevirilerde yapılan müdahaleler ile anlamda önemli kayıplar ile farklılıklar oluşmuştur.

Düzenleme stratejisi edebî metinlerde çevirmenlere esneklik sağladığı için çalışmada incelenen çevirilerde de bu stratejiye başvurulduğu görülmektedir. AT'de düzenleme stratejisi Aİ'e göre daha fazla tercih edilmiştir. AİT'de ise bu stratejinin uygulandığı çoğu yerde Aİ'ye bağlı kalındığı ancak bazı ifadelerin hatalı çevrildiği görülmüştür.

Eşdeğerlik stratejisi, birebir çevirilmesi halinde metindeki uyumu ve akıcılığı bozan kalıplaşmış ifadelerin hedef dildeki karşılıkları ile çevrilmesi açısından önemli bir stratejidir. AT'de her iki dile de hâkim bir çevirmen tarafından bu stratejinin başarılı bir şekilde uygulandığı görülmüştür. AİT'de ara dil çevirisine bağlı kalındığı için AT'de eşdeğerlik stratejisi ile sunulan akıcılığın sağlanamadığı görülmüştür. Ayrıca ara dilde eşdeğerlik stratejisi uygulanarak çevrilen bazı ifadelerin ikinci bir dile çevrildiğinde kaynak metindeki ifadeden farklı bir anlama dönüştüğü görülmüştür.

Uyarlama stratejisi de eşdeğerlilik stratejisi gibi kaynak ve hedef dile hâkim bir çevirmen tarafından uygulanabilecek bir stratejidir. Bu nedenle KM'de yazarın kullandığı bazı ifadeler AT'de uyarlama stratejisi ile başarılı bir şekilde hedef dile uyarlanmıştır. AİT'de ise Aİ'de bu ifadeler için birebir çeviri stratejisi uygulanması nedeniyle KM'deki verilmek istenen anlam ve üslubun yansıtılmadığı görülmektedir. Ayrıca AİT'de Aİ'deki birçok ifadenin değiştirilerek hatalı çevrildiği görülmüştür.

Çıkarma stratejisinin çalışmada incelenen çevirilerde uzun söz öbeklerinde ve tekrarlanan ifadelerde başvurulan bir strateji olduğu görülmektedir. Aİ'de uygulanan çıkarma stratejileri nedeniyle AİT'de korunamayan ifadelere ek olarak çıkarma stratejisi ile de bazı kelimelere yer verilmediği görülmüştür.

Ekleme stratejisinin AT’de KM’deki ifadeyi pekiştirmek ve kapalı ifadeleri açmak için Aİ ve AİT’ye kıyasla daha fazla kullanıldığı görülmüştür.

Çeviri stratejilerinde tespit edilen kayıplar yanında ara dil üzerinden yapılan çeviride çok sayıda hatalı çeviri ve anlam kayıpları tespit edilmiştir. Bu kayıplar Aİ’den kaynaklanan ve kaynaklanmayan kayıplar olarak iki kısımda ele alınmıştır. Aİ’den kaynaklanan kayıplara bakıldığında bazı ifadeler Aİ’de hatalı çevrilmişken, Aİ’de kullanılan kelimelerin AİT’de ikinci anlamı ile çevrilmesi ile anlamın bozulduğu görülmüştür. Aİ’den kaynaklanmayan hatalara bakıldığında Aİ’de doğru çevrilmiş çok sayıda ifadenin AİT’de hatalı ve eksik çevrildiği görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Baker, Mona. *In Other Words, a Coursebook on Translation*. New York: Routledge Yayınevi, 2001.
- Bassnett, Susan. *Translation Studies*. 3. bs. New York: Routledge Yayınevi, 2002.
- Bildik, Yusuf. “Mustafa Kutlu’nun ‘Ya Tahammül Ya Sefer’ Adlı Hikâyesinin Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 23/42 (2022): 401-36.
- Cibrân, H. Cibrân. *el-Ervâhu’l-Mutemerride*. Londra: Hindawi Yayınevi, 2017.
- . *el-Ervâhu’l-Mutemerride (Asi Ruhlar)*. Çev. Feyza Karagöz. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1998.
- . *el-Ervâhu’l-Mutemerride (Asi Ruhlar)*. Çev. Muammer Sarıkaya ve Eyyüp Tanrıverdi. İstanbul: Kaknüs Yayınevi, 2001.
- . *el-Ervâhu’l-Mutemerride (Sipirits Rebellious)*. Çev. H. M. Nahmad. New York: Alfred A. Knoff Yayınevi, 1948.
- Demir, Osman. “Zerre”, *DİA*. XXXIV: 295-96. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Demirayak, Kenan. “Cibrân Halil Cibrân”, *DİA*. Ek-1: 259-62. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Dönmez, M. İsmail. “Orhan Pamuk’un Sessiz Ev Romanındaki Atasözü ve Deyimlerin Arapça Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi”. *Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art* 3/1 (2018): 19-32.
- Erbaş, Ali. “İfrit”, *DİA*. XXI :516-17. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Göktaş, Büşra. “1990-2008 Yılları Arası Arapçadan Türkçeye Yapılan Edebi Eser Çevirileri Üzerine Bir İnceleme”. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011.
- İlhan, Sadiye. “Corci Zeydân’ın ‘Selahaddin Eyyübi’ Adlı Romanının Arapça ve İngilizceden Türkçeye Yapılan Çevirilerindeki Kayıplar”. Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2020.

- Macit, Muhittin. "Tercüme Hareketleri", *DİA*. XXXX: 498-504. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall Yayınevi, 1988.
- Sarıkaya, Muammer. "el-Cahız'dan es-Safedi'ye Çeviri Teorisi". *Bilimname*, 3 (2003): 133-51.
- Shuttleworth, Mark. *Dictionary of Translation Studies*. New York: Routledge Yayınevi, 2014.
- Suçin, M. Hakkı. "Arapça Çeviride Sözcük ve Kalıplaşmış İfadeler Düzeyinde Genel Eşdeğerlik Sorunları". Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2004.
- Tek, Zeynep, Tülin Arslan ve Emine Zeytinli. "Batılılaşma Dönemi Doğu Edebiyatında "Les Aventures de Telemaque, Fils D'ulyse'in Serüveni: Türkçe, Arapça ve Farsça Örneği". *DTCF Dergisi* 61/1 (2021): 234-64.
- Ürün, A. Kazım. *Modern Arap Edebiyatı*. Konya: Çizgi Yayınevi, 2015.
- Vinay, Jean-Paul ve Jean Darbelnet. *Comparative Stylistics of French and English, a Methodology for Translation*. Çev. Juan C. Sager ve M. J. Hamel. Amsterdam: John Benjamins Yayınevi, 1995.
- Yazıcı, Hüseyin. "Cibrân Halil Cibrân'da Katharsis". *Şarkiyat Mecmuası*, 41 (2022): 215-32.
- . "Mizacı ve Düşünceleri Arasında Çırpınan Bir Şahsiyet: Cibrân Halil Cibrân Öncesi Orta Doğu'ya Kısa Bir Bakış". *Şarkiyat Mecmuası*, 13 (2008): 135-58.
- Yazıcı, Mine. *Çeviribilim Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual Yayınevi, 2005.
- Yavuz, Y. Şevki. "Yed", *DİA*. XXXXIII: 375-76. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Yıldız, Musa ve Gülfem Kurt. "Çeviride Kayıplar Sorunu: Necip Mahfuz'un Yevme Kutile'z-Za'im Adlı Eserinin Arapça ve İngilizceden Türkçeye Çevirisi ile Arapça Kaynak Metninin Karşılaştırılmalı Bir İncelemesi". *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 25 (2018): 1-34.